

**RYHMÄIDENTITEETIN RAKENTUMINEN
VÄKIVALTAISTEN MIESTEN RYHMÄTERAPIASSA.
Diskurssianalyttinen tutkimus.**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Psykologian laitos
PL 35
40351 Jyväskylä

Sanna Ojanaho
Pro gradu –tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Psykologian laitos
Kevät 2000

TIIVISTELMÄ

Ryhmäidentiteetin rakentuminen väkivaltaisten miesten ryhmäterapiassa.

Diskurssianalyttinen tutkimus.

Tekijä: Sanna Ojanaho

Ohjaaja: Jarl Wahlström

Psykologian pro gradu –tutkielma, kevät 2000.

Jyväskylän Yliopisto, psykologian laitos

36 sivua.

Tutkimuksessa tarkasteltiin väkivaltaisten miesten ryhmäidentiteetin kehittymistä ryhmäterapiassa. Tässä tutkimuksessa ryhmäidentiteetillä tarkoitettiin ryhmän jäsenten rakentamaa kuvaa ryhmästä: se määritteli ryhmän ”paikan” muiden ryhmien joukossa; sen millaisia ryhmän jäsenet olivat ja mikä heitä yhdisti toisiinsa. Tutkimuksessa selvitettiin 1) millaisia identiteettejä ryhmälle rakennettiin terapiaprosessin kuluessa ja 2) miten nämä identiteettimäärittelyt muuttuivat terapiajakson aikana. Aihetta lähestyttiin sosiaalis-konstruktionistisesta näkökulmasta, ja tutkimusmenetelmänä oli diskurssianalyysi.

Tutkimusaineisto koostui viidestätoista parisuhdeväkivaltaisten miesten ryhmäterapiaistunnoista sekä yhdestä seurantatapaamisesta, joka oli vuoden kuluttua ryhmän päättymisestä. Kaikki istunnot videoitiin, äänitettiin ja transkriboitiin. Terapiaryhmässä oli mukana viisi väkivaltaista miestä ja kaksi miesterapeuttia, ja se kokoontui kevään 1998 aikana. Tutkimusaineisto oli osa laajempaa Vaihtoehto väkivallalle –projektia, jota toteutettiin yhdessä Jyväskylän Mobile-tukiaseman ja Jyväskylän yliopiston psykoterapiaklinikan opetus- ja tutkimusclinikan kanssa.

Terapiakeskusteluissa rakennettiin ryhmäidentiteettiä kahdella eri tasolla. Alusta lähtien miehet määrittivät ryhmäänsä. Tällaisten määrittelykeskustelujen perspektiivi sekä laajeni että tarkentui terapian kuluessa. Alussa ryhmä rakentui epämääräisesti mahdollisimman normaaliksi miesten ryhmäksi, ja väkivaltaan viitattiin vain epäsuorasti. Terapian edetessä ryhmä alkoi rakentua erityisesti väkivaltaisten miesten ryhmäksi, ja nämä määrittelykeskustelut käsittelivät myös edellisiä ja seuraavia vaihtoehto väkivallalle –ryhmiä. Koko terapiajakson ajan ryhmä rakentui myös miesten ryhmänä. Toinen identiteettikeskustelujen tasoista liittyi väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Terapiaprosessin alussa ryhmä rakentui uhrimiesten ryhmänä, jonka jäsenet olivat naisten henkisen väkivallan uhreja. Terapian kuluessa väkivaltaiseen käyttäytymiseen suhtautuminen jakoi ryhmän kahtia siten, että ryhmässä oli sekä aktiivisia toimijoita että passiivisia olosuhteiden uhreja. Terapian aikana osa miehistä rakensi itsenäisten miesten ryhmää. Ne miehet, jotka olivat aktiivisimmin rakentamassa itsenäisten ja omaa käyttäytymistään hallitsevien miesten identiteettiä, rakentuivat terapian lopussa väkivallattomiksi miehiksi.

Avainsanat: ryhmäidentiteetti, ryhmäterapia, perheväkivalta, diskurssianalyysi, sosiaalinen konstruktionismi

ABSTRACT

The aim of this research was to investigate how group identity of violence men developed during their group therapy. In this research group identity meant the picture of group that men constructed: it defined the location of group among other groups; what kind of people group members were and what joined them to each other. It was investigated 1) what kind of group identities there were constructed during the therapy process and 2) how those identities changed during the therapy. The group identity was studied from a social constructionist standpoint, and the research method was discourse analysis.

Research material consist of fifteen therapy sessions and one follow-up session, which all were videotaped, audiotaped and transcribed. The follow-up session was year after the therapy was finished. There was five violence men and two men therapists in the therapy group, and they met during the spring 1998. The research material is part of the project called "Vaihtoehto väkivallalle" (Alternatives for Violence), which has been carried out in co-operation with Mobile-centre and the Psychotherapy clinic of the Department of psychology in the Jyväskylä University.

The group identity was constructed in two levels. From the beginning men defined their group. The perspective of these defining conversations broadened as well as sharpened during the therapy. In the beginning the group was indefinitely constructed as the normal group of men, and violence was only referred to indirectly. During the therapy the group was constructed especially as the group of violence men, and previous and future therapy groups of "Alternatives for violence" were considered in these conversations. During the whole therapy process the group was also constructed as the group of men. An other level of identity conversations considered violence behaviour. In the beginning the group was constructed as the group of men, who were victims of women's mental violence. During the therapy the group was divided, because men took different attitudes to violence. Some of men were constructed as active executors, who can control their behaviour; others were passive victims of circumstances. The group of independent men was constructed by some of men during the therapy. The men who were most active in constructing the independent and active identity, were constructed at the end of the therapy as non-violent men.

Key words: group identity, group therapy, domestic violence, discourse analysis, social constructionism.

SISÄLTÖ

JOHDANTO	1
TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	6
Tutkimusaineisto	6
Diskurssianalyttinen lähestymistapa	7
Tutkimusprosessin kuvaus	8
ANALYYSIN TULOKSET	10
Rajojaan etsivä ryhmä	11
Uhrimiesten ryhmä	16
Itsenäiset miehet	19
Olosuhteiden uhreja vai aktiivisia toimijoita?	22
POHDINTA	29
LÄHTEET	34

JOHDANTO

Tarkastelen tässä pro gradu -tutkielmassa väkivaltaisten miesten ryhmäidentiteetin kehittymistä terapian kuluessa. Vaihtoehto väkivallalle –ryhmän päämääränä on, että siihen osallistuvat väkivaltaiset miehet löytäisivät väkivallattoman tavan toimia. Väkivaltaisten miesten on siis terapian kuluessa rakennettava itselleen uusi, väkivallaton identiteetti. Lähestyn tässä tutkimuksessa ryhmäidentiteettiä puheen tutkimisen kautta. Tarkastelen identiteettien rakentumista ryhmätasolla siten, että tutkin miten miehet yhdessä rakentavat itselleen ja ryhmälleen erilaisia identiteettejä, ja miten nämä identiteetit ovat yhteisesti jaettavissa. Tutkimusmenetelmänäni on diskurssianalyysi. Tutkimuksessani nojaudun Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993) näkemyksiin, jotka perustuvat Potterin ja Wetherellin (1987) viitekehykseen diskurssianalyysistä. Tutkimukseni on saanut vaikutteita myös keskusteluanalyttisistä identiteettiin liittyvistä tutkimuksista (esim. Edwards, 1998; McKinley & Dunnet, 1998; Widdicombe 1998).

Ryhmästä ja ryhmäidentiteetistä ei ole olemassa yhtä tieteellisessä yhteisössä hyväksyttyä määritelmää. Tutkijat ovat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että pelkkä ihmisten kokoaminen ei muodosta ryhmää (esim. Hare 1976; Luft, 1984; Jauhiainen & Eskola, 1994; Turner 1982; Turner, Hogg, Oakes, Reicer & Wetherell, 1987; van Dijk, 1998). Tajfel (1982) korostaa, että ryhmään samaistuminen on ehdoton edellytys ryhmän olemassaololle; pelkkä ryhmän ulkoinen määrittely ei tähän riitä. Pelkkä samaistuminen ei kuitenkaan riitä selittämään ryhmien välistä käyttäytymistä, ja tämän ymmärtäminen vaatii ryhmien ulkoista määrittelyä.

Brown (1996) huomauttaa, että ryhmästä puhutaan, kun halutaan tarkastella tiettyä kontekstia, jossa on asianmukaisempaa puhua “meistä” kuin “minusta ja heistä”, ja missä jäsenet vaikuttavat psykologisesti toisiinsa. Carpelanin (1996) mielestä ryhmän olemassaolo tarkoittaa siihen osallistuvien jäsenten mielikuvaa ryhmästä. Van Dijk (1998) ja Brown (1996) huomauttavat, että ihmisjoukkoa voidaan pitää ryhmänä vain, jos sen yksilöt näkevät itsensä ryhmän jäsenenä.

Shawin (1981) mielestä yhtenäisissä ryhmissä ryhmän sosiaalinen vaikutus ryhmän jäseniin on suurempi, mikä takia jäsenet suhtautuvat yhdenmukaisemmin ryhmän normeihin ja sääntöihin. Hän kuitenkin korostaa, että ryhmän tavoitteiden täytyy olla

heidän itsensä asettamia, ja ongelmana saattaa olla, että ryhmän sisäiset tavoitteet ovat erilaiset kuin ryhmän ulkopuolelta asetetut tavoitteet. Yhtenäinen ryhmä siis saattaa saavuttaa omat tavoitteensa mutta epäonnistua ulkopuolisten asettamien tavoitteiden saavuttamisessa.

Sosiaalisen identiteetin teoria (Tajfel, 1981) ja sen kognitiivisempi johdannainen itsensä luokittelamisen teoria (*self-categorization theory*) (Turner, 1982; Turner ym., 1987) kuvaavat ryhmään identifioitumisen periaatteita perinteisestä sosiaalipsykologisesta näkökulmasta. Tajfelin (1981) mukaan sosiaalinen identiteetti tarkoittaa sitä, että yksilö tietää kuuluvansa johonkin sosiaaliseen ryhmään, jonka jäsenyys ja arvot tuntuvat hänestä tärkeiltä. Teorian mukaan sosiaalinen identiteetti on osa yksilön käsitystä itsestään (*self-concept*). Yleensä yksilö tuntee kuuluvansa useampaan sosiaaliseen ryhmään, ja näiden sosiaalisten identifikaatioiden kokonaissummaa, jolla hän määrittelee itseään voidaan kutsua hänen *sosiaaliseksi identiteetiksi* (Turner, 1982). Sosiaalinen identiteetti kuvaa, mitä yksilö on ja mitä hän ei ole, koska sosiaalinen luokittelu määrittelee hänet kuuluvaksi joihinkin kategorioihin samalla poissulkien toisista. Sosiaalinen identiteetti on siis käsitys itsestä jonkin ryhmän jäsenenä (Abrams & Hogg, 1990).

Turnerin ym. (1987) mukaan psykologinen ryhmä on jäsenilleen psykologisesti merkittävä. Tämä tarkoittaa sitä, että ryhmän jäsenet tuntevat kuuluvansa ryhmään ja he hyväksyvät itse jäsenyytensä. Ryhmän jäsenyys myös vaikuttaa heidän asenteisiinsa ja käyttäytymiseensä. Tällaisen ryhmälle sopivan käyttäytymisen avulla ryhmä erotetaan muista ryhmistä (Turner, 1982). Turnerin ym. mukaan ihmiset määrittelevät itseään joko persoonallisen tai sosiaalisen identiteettinsä mukaan. Kun ryhmän jäsenyys jossakin tilanteessa korostuu, ryhmäläisten käyttäytyminen tulee normatiivisemmaksi. Samalla syntyy ryhmäkäyttäytymistä, koska yksilöt luokittelevat itseään ja muita ryhmien jäsenyyden perusteella. Koska yksilöt haluavat nähdä itsensä mahdollisimman positiivisessa valossa, he määrittelevät tiettyjä ryhmän piirteitä positiivisesti (Turner, 1982). Turnerin mukaan positiiviset ryhmän piirteet eivät kuitenkaan ole ensisijainen tekijä ryhmän muodostumiselle, vaan ryhmäläisillä itsellään on suuri tarve määrittellä ryhmänsä sellaisetkin piirteet positiivisesti, jotka ulkopuolisten mielestä ovat negatiivisia.

Worchel (1998) kritisoi sosiaalisen identiteetin ja itsensä luokittelamisen teorioita yksilökeskeisyydestä, sillä hänen mielestään ryhmissä kehittyy oma identiteetti.

Ryhmän kehittymistä voidaan hänen mukaansa tarkastella ryhmäidentiteetin muodostumisena. Ryhmän kehittymisen hän jakaa neljään sykliseen vaiheeseen: ryhmään identifioitumiseen, ryhmän tuottavuuteen, yksilöllistymiseen ja ryhmän rapistumiseen (*decay*). Identifikaation aikana ryhmä etsii paikkaansa muiden ryhmien joukossa, ja ryhmän rajoja määrittellen suhteessa toisiin ryhmiin. Samalla määrittellen se, ketkä ryhmään kuuluvat. Worchelin mukaan ryhmä voi siirtyä seuraavaan, tuottavaan vaiheeseen vasta kun ryhmäidentiteetti on valmis. Tämän vaiheen myötä ryhmän jäsenet voivat vähitellen keskittyä myös persoonalliseen identiteettiinsä. Ryhmän siirtyminen vaiheesta toiseen ei kuitenkaan ole itsestään selvää, ja Worchelin mielestä yleisintä on ryhmän keskittyminen identifikaatioon liittyviin asioihin. Worchelin ajatukset ovat lähellä Bennisin ja Shepardin (1956) teoriaa, sillä heidän mukaansa ryhmän kehittyminen etenee siten, että ensin erilaisten yksilöiden joukosta tulee ryhmä, ja tämän jälkeen ryhmästä tulevat esiin yksilöt.

Van Dijk (1998) lähestyy ryhmäidentiteettiä ideologian kautta. Hänen mielestään ideologiat määrittelevät keitä me olemme, ja mitkä ovat arvomme ja suhteemme muihin ryhmiin. Ideologia siis määrittelee meidät ja muut sosiaalisina ryhminä, ja se on sosiaalisen identiteetin perusta. Hän kuitenkin korostaa, että sosiaalinen identiteetti voi muuttua, ja hän pitääkin identiteettiä enemmän prosessina johon ryhmä osallistuu, kuin yksilön tai ryhmän ominaisuutena. Siksi hän puhuukin mieluummin samaistumisesta kuin identiteetistä. Van Dijk huomauttaa, että diskursseilla on tärkeä asema sosiaalisten ryhmien muodostumisessa. Hän korostaa, että sekä ryhmien sisäisillä diskursseilla, jotka määrittelevät ryhmää, että ryhmien välisillä diskursseilla rakennetaan ryhmäidentiteettiä. Hän korostaa, että ryhmien diskursseja tutkimalla voidaan lähestyä niiden alla olevia sosiaalisia identiteettejä.

Diskurssianalyttinen lähestymistapa lähestyy ryhmäidentiteettiä van Dijkin (1998) tarkoittamasta näkökulmasta. Suoninen (1996) tarkoittaa identiteetillä avainvertauskuvaa, jonka ympärille puhuja kutoo kuvauksia joko hänelle itselleen tai toisille toimijoille luonnostaan kuuluvista ominaisuuksista, oikeuksista ja velvollisuuksista. Identiteetillä hän tarkoittaa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa muotoutuvaa ja muuntuva konstruktioita, mikä mahdollistaa erilaisten minuuksien ja toimintojen esiin tulemisen. Identiteettien tutkiminen kuuluu diskursiivisen psykologian perustutkimukseen, jonka tarkoituksena on määrittellä perinteisiä käsitteitä uudelleen diskursiivisesta näkökulmasta (Nikander, 1997). Sen sijaan sellaista ryhmäidentiteetin

rakentamista, johon koko ryhmä osallistuu, on tutkittu vähemmän. Yleensä jollakin tavalla ryhmäidentiteettiä käsittelevät tutkimusraportit kuvaavat jonkin laajemman sosiaalisen ryhmän, kuten ammattiryhmän, etnisen vähemmistön tai nuorisokulttuurin määrittelemistä ja niihin identifiointumista (esim. Antaki, Condor & Levine, 1996; Rapley, 1998; Widdicombe, 1998). Väkipoltaisten miesten ryhmä poikkeaa näistä huomattavasti, koska ryhmälle ei ole olemassa valmista esimerkkiä (kuten nuorisokulttuuri), vaan miesten on itse rakennettava ryhmäänsä ensimmäisestä tapaamiskerrasta alkaen.

McKinleyn ja Dunnetin (1998) mielestä identiteettiä rakennetaan diskursiivisesti jokapäiväisissä, monimuotoisissa keskusteluissa. Keskusteluissa tapahtuvaa luokittelusta tutkittaessa korostuu se, että luokittelu on paikallisesti rakennettua, tilapäistä ja retorisesti suuntautunutta (Edwards, 1998). Edwardsin mukaan ihmiset itse tekevät näitä määrittelyjä puheessaan, tutkija ei siis luokittele ihmisiä heidän puolestaan. Keskusteluissa "herätetään" (*invoke*) sosiaalisia identiteettejä, neuvotellaan niiden piirteistä tai rajoista, ja kartutetaan tietuetta näiden identiteettien olemisesta (Antaki, Condor & Levine, 1996). Antakin ym. mukaan keskustelijat voivat myöhemmin käyttää tätä "identiteettitiedostoa" haluamallaan tavalla, ja sama identiteetti voi saada erilaisia muotoja keskustelusta riippuen. "Identiteettitiedoston" käyttäminen riippuu aina keskustelijoista itsestään –ei tutkijan tekemistä ennakoasetelmista tai etukäteisoletuksista. Antaki ym. näkevätikin sosiaalisen identiteetin keskustelijoiden joustavana voimavarana. Myös Faircloughin (1992) mukaan erilaiset identiteetit voidaan nähdä käyttäjiensä resursseina, joita he pystyvät muuntelemaan.

On huomattava, että puheessa rakentuvia luokitteluja rakennetaan harvoin suorien stereotyyppisten kuvausten kautta (Wetherell, 1996). Wetherellin mielestä puheeseen hautautuu voimakkaita ryhmien kuvauksia, jotka ovat monimutkaisia ja vaihtuvia luokitteluja. Usein myös puhutaan laajemmin "meistä" ja "heistä", jolloin ryhmiin viitataan epäsuorasti. Wetherell huomauttaa, että samalla kun määritellään toisia, määritellään myös itseä. Hän korostaakin, että identiteetit ilmaantuvat sosiaalisessa kontekstissa, ja diskurssilla ja kielellä on suuri rooli tässä prosessissa.

Tässä tutkimuksessa väkipoltaisten miesten keskusteluiden kontekstina on ryhmäterapia. Armisen (1988) mukaan kaikille terapioille on yhteistä se, että terapian aikana yksilöllinen ongelmallinen kokemus muuttuu terapeuttisen toipumisen

voimavaraksi. Hän on tutkinut AA-ryhmissä tapahtuvaa keskinäistä auttamista, ja toteaa että kokemusten jakaminen on tärkeä terapeutin tekijä. AA-ryhmissä ongelmallisista kokemuksista kertominen jäsentää kertojan elämäkertaa, jolloin toipuvan alkoholistin identiteetti tulee mielekkääksi. Samalla kokemukset jaetaan samanlaisten ryhmän jäsenten kanssa. Vaikka jäsenten kokemukset eivät ole keskenään identtisiä, yhteistä “kokemusten identiteettiä” rakennetaan puheen avulla, jolloin kokemukset tulevat vertailukelpoisiksi. Kerrotut tarinat myös muuttuvat, jolloin “ongelmapuhe” hautautuu ratkaisukeskeisemmän puheen alle.

Määrittelin jo otsikossa tutkivani väkivaltaisten miesten ryhmää. Määrittelin samalla millainen ryhmä on, annoin sille identiteetin. Tällainen informaatio ryhmästä on tärkeää, jotta voisimme ymmärtää mitä tutkimus käsittelee (Edwards, 1998). Tutkimuksen tarkoituksena on kuitenkin kuvata sitä, millaisia identiteettejä miehet itse ja yhdessä toistensa kanssa ryhmälle ja itselleen rakentavat. Vaikka ryhmä on ulkoapäin määritelty väkivaltaisten miesten ryhmäksi, se ei tarkoita sitä että miehet itse ryhmänsä näin määrittelevät. Widdicombe (1998) korostaakin, ettei tiettyjä sosiaalisia identiteettejä voi pelkästään olettaa olemassa oleviksi, vaan on tutkittava miten ryhmän jäsenyydestä neuvotellaan, miten se kielletään tai saavutetaan keskustelujen kuluessa. Puheessa käytettyjen identiteettiluokkien avulla keskustelijat voivat keskenään muodostaa sosiaalisen ryhmän, tai muodostaa erilaisia sosiaalisia ryhmiä (Day, 1998).

Tässä tutkimuksessa tarkoitan ryhmäidentiteetillä ryhmän jäsenten rakentamaa kuvaa ryhmästään. Ryhmäidentiteetti määrittelee ryhmän “paikan” muiden ryhmien joukossa, se määrittelee millaisia ryhmän jäsenet ovat ja mikä heitä yhdistää toisiinsa. Ryhmäidentiteettiä rakennetaan vähitellen keskustelujen kuluessa, ja ryhmä voi rakentaa itselleen erilaisia identiteettejä samankin terapiaistunnon aikana. Tutkimuksessani pyrin selvittämään: 1) millaisia identiteettejä ryhmälle rakennetaan terapiaprosessin kuluessa ja 2) miten nämä identiteettimäärittelyt muuttuvat terapiajakson aikana.

TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimusaineisto

Tutkimusaineisto on kerätty Jyväskylässä toimivasta Vaihtoehto väkivallalle –projektista. Vaihtoehto väkivallalle -projektiä toteutetaan yhteistyössä kriisitukiasema Mobilen, psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikan, poliisin, syyttäjien ja päihdehuollon palvelujen kanssa. Mobile voi tehdä väliintulon akuutissa perheväkivaltatilanteessa esimerkiksi tukiasemalle tulleen puhelinsoiton perusteella tai uhrin käydessä tukiasemalla. Mobilen työntekijä voi olla myös poliisin mukana perheväkivaltatilanteessa. Väkivaltaiseen mieheen otetaan yhteyttä parin vuorokauden kuluessa väkivaltaisesta tilanteesta ja hänet motivoidaan hakeutumaan hoitoon. Mobilessa suoritetaan arviointijakso, jolloin kartoitetaan asiakkaan tilanne ja vastuutetaan hänet käyttäytymisestään. Arviointijakso kestää 1–6 kuukautta, ja sen aikana väkivaltainen mies keskustelelee Mobilen miestyöntekijän kanssa. Tarkoituksena on myös pitää väkivaltaisen miehen motivaatiota yllä. Arviointijakson jälkeen hoitoon motivoituneista miehistä valitaan kuudesta kahdeksaan miestä terapiaryhmään. Ryhmä kokoontuu psykoterapiaklinikalla, ja se on suljettu koko terapian ajan. Ryhmän vetäjinä on kaksi psykoterapiaklinikan miesterapeuttia.

Tutkimusaineisto on kerätty viidennestä vaihtoehto väkivallalle –terapiaryhmästä. Miesterapeuttien lisäksi ryhmässä oli viisi väkivaltaista miestä, jotka kaikki olivat syyllistyneet parisuhdeväkivaltaan. Miehistä kolmella oli lapsia, ja kaksi heistä oli naimisissa. Yksi miehistä oli ollut väkivaltainen vain kerran, muut useammin. Lisäksi yksi miehistä oli ollut väkivaltainen useammassa parisuhteissa.

Ryhmä kokoontui yhteensä 15 kertaa alkuvuoden 1998 aikana. Kaikki tapaamiset tallennettiin sekä ääni- että videokaseteille. Miehet antoivat kirjallisen suostumuksen taltioinnille ensimmäiselle tapaamiskerralla. Samalla he myös sitoutuivat olemaan väkivallattomia ryhmän aikana. Keväällä 1999 ryhmällä oli seurantatapaaminen, joka myös tallennettiin. Yhteensä aineistoa kertyi 498 sivua rivivälillä 1,5 ja fontilla 12. Riveittäin mitattuna jokaisen istunnon pituus oli noin 800–1100 riviä. Ryhmän kokoonpano vaihteli istuntojen aikana, mutta joka kerralla läsnä oli vähintään kolme

väkivaltaista miestä. Lisäksi kahden tapaamiskerran aikana paikalla oli vain toinen miesterapeuteista.

Diskurssianalyttinen lähestymistapa

Jokisen ja Juhilan (1991a) mukaan diskurssianalyysistä ei ole olemassa yhtä tieteellisessä yhteisössä hyväksyttyä määritelmää. Diskurssianalyysi on pikemminkin laaja diskurssin roolia ja sosiaalista luonnetta sosiaalisessa elämässä käsittelevä viitekehys, jonka pohjalta voi ainoastaan tehdä ehdotuksia siitä, miten diskursseja voidaan tutkia. Diskurssianalyysissä todellisuuden ajatellaan rakentuvan vuorovaikutuksessa ihmisten välillä. Todellisuuden konstruoiminen tapahtuu kielen ja tekojen välityksellä (Jokinen ym., 1993). Tällaista todellisuuden ymmärtämistä voidaan kutsua *sosiaaliseksi konstruktionismiksi* (Gergen 1985). Konstruktiolla viitataan Nikanderin (1997) mukaan siihen, että yksittäinen selitys tai kuvaus "todellisuudesta" on aina valinta laajasta varastosta kulttuurisesti määräytyviä vaihtoehtoja: käyttötilanteen mukaan jotkut kielen mahdollistamat kuvaukset valitaan, toiset hylätään. Diskurssin tutkija on siten kiinnostunut siitä toiminnasta, jonka kuluessa eri versioita maailmasta rakennetaan. Sosiaalisen konstruktionismin ajattelutapaan kuuluu, että kielenkäytöllä on erilaisia seurauksia. Diskursiivinen tutkimus on siten myös kiinnostunut siitä, miten kielenkäyttömme on osa kulttuurista ideologista käytäntöä (Nikander, 1997).

Kielen käyttö sosiaalisen todellisuuden rakentajana tarkoittaa Jokisen ym. (1993) mukaan sitä, että kieltä käyttäessämme me samalla *konstruoinme* eli merkityksellistämme "kohteet", joista puhumme ja kirjoitamme. Faircloughin (1992) mukaan diskurssianalyysin tehtävänä onkin "ulkoista maailmaa" rakentavien konstruktioiden, niiden vakiintumisen, muuttumisen ja uusintamisen näkyväksi tekeminen ja eksplikointi. Näin ollen diskurssianalyysissä ei keskitytä siihen, mitä kielen käytön tai muun merkityksellisen toiminnan "takana" on (esim. motiivit), vaan tarkoituksena on tarkastella miten sosiaalinen todellisuus on rakentunut ja miten sitä jatkuvasti rakennetaan. Edellisen perusteella voidaan sanoa, ettei tutkijankaan tutkimusraportti kuvaa yksiselitteisesti todellisuutta, vaan muun kielenkäytön tapaan konstruoi sitä (Jokinen ym., 1993). Näin ollen tutkijankin on pohdittava, konstruoiko

hän huomaamattaan tutkimansa asiat, ilmiöt, teot tai toiminnot totutulla tavalla. Tätä kutsutaan *reflektoinniksi* (Parker, 1992). Parker liittää reflektointiin myös sen pohtimisen, millaisia seurauksia tutkijan käyttämällä käsitteellisillä konstruoinneilla voi erilaisten käytäntöjen kannalta olla.

Sosiaalinen todellisuus hahmottuu useiden rinnakkaisten tai keskenään kilpailevien merkityssysteemien kenttänä, jotka merkityksellistävät maailmaa, sen prosesseja ja suhteita eri tavoin (Parker, 1992; Fairclough, 1992). Jokisen ym. (1993, 27) mukaan erilaisia merkityssysteemejä voidaan kutsua *diskursseiksi* tai *tulkintarepertuaareiksi*. Itse he määrittelevät molemmat *“verrattain eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta”*. Itse käytän analyysin tuloksia esitellessäni tulkintarepertuaarin käsitettä, koska sen käyttö sopii Jokisen ym. mukaan paremmin tutkimuksiin, jossa käsitellään yksityiskohtaisesti arkisen kielenkäytön vaihtelevuutta. Diskurssianalyyseissä ei pyritä eliminoimaan tapahtumatilanteen eli kontekstin vaikutusta, vaan sitä pidetään diskursiiviseen maailmaan kuuluvana ominaisuutena, joka rikastuttaa aineiston analyysiä (Jokinen ym., 1993). Wahlströmin (1992) mukaan konteksti on kaikkien niiden olosuhteiden kokonaisuus, johon tarkastelun kohteena oleva ilmiö sijoittuu.

Tulkintarepertuaarit voivat olla rinnakkaisia tai keskenään kilpailevia merkityssysteemejä. Valtasuhteiden verkostoissa jotkut diskurssit voivat saada muita vahvemman jalansijan, jolloin niistä saattaa muodostua itsestään selvinä pidettyjä *“totuuksia”* jotka vaientavat vaihtoehtoisia *“totuuksia”* (Jokinen ym., 1993). Diskurssianalyysin avulla voidaankin tutkia, miksi juuri tietyt diskurssit syntyvät, vakiintuvat, pysyvät yllä tai murtuvat ja muuttuvat toisenlaisiksi (Jokinen & Juhila 1991a).

Tutkimusprosessin kuvaus

Terapian kuluessa huolehdin istuntojen taltioinnista ja samalla seurasin terapian kulkua. Seuraavana syksynä purin nauhat sanasta sanaan ja aloitin aineistoon syventymisen. Tutkimusongelma hahmottui alustavasti jo litteroinnin aikana, kun huomioni kiinnittyi

sekä miesten tapaan olla ryhmänä, että ryhmän sisäisiin jännitteisiin. Tässä vaiheessa en vielä osannut pukea tutkimusongelmaa sanoiksi. Varsinaisen tutkimusaiheen valitsin luettuani litteroituja terapiaistuntoja useita kertoja, jolloin pystyin nimeämään litteroinnin aikana heränneen kiinnostukseni ryhmäidentiteetin kehittymiseksi. Olin myös nauhoittamassa ryhmän seurantatapaamista, jonka lisäsin tutkimusaineistooni. Aineiston analysointia varten valitsin ryhmäidentiteetin kehittymisen kannalta edustavimmat tekstinäytteet, jotka vielä transkriboin tarkemmin uudestaan. Lopullista, analysoitavaa aineistoa oli kolmannen aineiston “tiivistämiskerran” jälkeen 99 sivua. Analysoitavan aineiston pyrin valitsemaan siten, että koko terapiaprosessi olisi analyysissä edustettuna. Lopulliseen analyysiin valitsin tekstinäytteitä, joissa miehet määrittelivät itseään ja ryhmäänsä suhteessa muihin ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Lisäksi valitsin aineistonäytteitä, joissa ryhmä oli selvästi läsnä ryhmänä; tällaisissa keskusteluissa koko ryhmä oli innokkaasti mukana.

Suonisen (1993) mukaan merkityssysteemien identifointi tutkimusaineistosta on luovaa harkintaa, sillä merkityssysteemit eivät esiinny selkeinä kokonaisuuksina vaan pieninä paloina aineistossa. Merkityssysteemit määräytyvät suhteessa toisiinsa; ne eivät rakenna sosiaalista todellisuutta itseriittoisesti. Tätä Fairclough (1992) nimittää *intertekstuaalisuudeksi*. Näiden palasten tunnistaminen merkityssysteemien osaksi oli prosessi, joka tarkentui ja muuttui analyysin kuluessa. Omassa tutkimusprosessissani analysoinnin voisi sanoa alkaneen jo aineistoa nauhoittaessani, kun tein muistiinpanoja miesten keskusteluista heränneistä ajatuksista. Jatkoin muistiinpanojen tekemistä aineistoani litteroidessani, ja lopullinen tutkimusongelma hahmottui vasta transkriboituja terapiaistuntoja lukiessani. Tämän jälkeen valitsin ryhmäidentiteetin rakentumisen kannalta oleelliset tekstinäytteet, joita analysoin vielä tarkemmin. Analyysini myös tarkentui tutkielman kirjoittamisen eri vaiheissa. Lopullisen tutkimusaineiston valitsemisessa sovelsin Mäkelän (1990) mainitsemaa kylläntymisen periaatetta, sillä valitsin analysoitavaksi näytteitä, joissa ryhmäidentiteetti rakentui mielestäni kaikin löydettävissä olevin tavoin.

Vaikka diskurssit ja tulkintarepertuaarit ovat tutkijan tulkinnan tuloksia, ne eivät saisi perustua pelkästään tutkijan päässä oleviin konstruktioihin, vaan tulkinnassa pitäisi tukeutua sellaisiin eroihin ja ristiriitoihin, joihin itse kielen käyttäjäkin suuntautuu (Suoninen, 1993). Tämän takia pyrin esittämään tutkimustulokseni siten, että lukija voisi ymmärtää miksi olen päätenyt juuri tiettyihin tulkintarepertuaareihin. Tämä lisää

myös analyysini arvioitavuutta, kattavuutta ja toistettavuutta (Mäkelä, 1990). Diskurssianalyysissä ei olekaan kyse siitä, onko tehty tulkinta tosi vai ei, vaan siitä onko se mahdollinen eli perusteltavissa suhteissa aineistoon (Jokinen & Juhila, 1991a). Lisäksi tutkimuksen perusteltavuutta lisää, jos pystyy nivomaan yhteen tutkimuksen teoreettisen peruskäsitteistön ja diskurssien rakentumis- ja seuraustason kuvauksen (Jokinen & Juhila 1991b). Suonisen (1993) mukaan merkityssysteemien tunnistaminen ei ole irrallinen osa analyysiä, vaan se kytkeytyy sen pohtimiseen, mitä funktioita merkityssysteemeillä on. Jokinen ym. (1993) korostavat, että sama diskurssi voi seurauksiltaan olla ristiriitainen tuottaen niin myönteisiä kuin kielteisiäkin seurauksia näkökulmasta riippuen. Tähän eri teorioiden ja tutkimustulosten yhteen nivomiseen ja funktioiden arvioimiseen pyrin lähinnä tutkimuksen pohdintaosuudessa.

ANALYYSIN TULOKSET

Esittelen analyysissä esiin nousseet ryhmäidentiteettiä rakentavat tulkintarepertuaarit siinä järjestyksessä, kuin ne karkeasti ottaen esiintyivät terapiajakson aikana. Myös kunkin tulkintarepertuaarin aineistonäytteet ovat aikajärjestyksessä. Tällä pyrin havainnollistamaan terapiaprosessin vaikutusta puhumisen erilaisiin tapoihin. Aineistonäytteiden ensimmäinen numero kertoo monennestako terapiakerrasta näyte on otettu, ja kaksoispisteen jälkeiset numerot kertovat näytteen paikan rivinumeroina kyseisenä tapaamiskertana. Seurantatapaamisen olen erottanut selvästi muista tekstinäytteistä, koska terapian päättymisen ja seurantatapaamisen välillä oli aikaa noin vuosi. T1 ja T2 viittaavat terapeuteihin, ja muiden miesten nimet on vaihdettu tunnistamisen välttämiseksi. Tällainen merkitsemistapa erottaa selvästi terapeutit muista ryhmäläisistä ja korostaa samalla keskustelujen epäsymmetristä luonnetta (Edwards, 1998). Ryhmään osallistujista käytän ”oikeita” nimiä, jotta puhumisen tapojen vaihtelevuus ja vastakohtaisuus ryhmän sisällä havainnollistuisivat paremmin. Tarkoituksenani ei ole tutkia, miten yksittäisen ihmisen tapa puhua muuttuu, vaan miten

puhumisen tavat muuttuvat ryhmän sisällä terapiaprosessin kuluessa. Näytteitä olen havainnollistanut seuraavien merkkien avulla:

(.)	alle sekunnin mittainen tauko
(1)	tauko ja sen pituus sekunteina
.	laskeva loppuintonaatio
,	tasainen tai nouseva loppuintonaatio
.hhh	sisäänhengitys
hhh	uloshengitys
(tekstiä)	epävarmasti kuultu sana tai kohta
()	sana tai kohta, josta ei ole saanut selvää
teks-	kesken jäänyt sana
°teksti°	hiljaisella äänellä puhuttu sana tai kohta
tekstiä	painotettu kohta
# tekstiä#	narisevasti puhuttu sana tai kohta
tekstiä:	äänteen jatkuminen
[]	päällekkäin puhumisen alkamis- ja loppumispaikat
((tekstiä))	litteroitsijan omat kommentit
(...)	tekstiä jätetty välistä pois
...	saman puhujan puheenvuoro jatkuu vielä näytteen jälkeenkin

Rajojaan etsivä ryhmä

Ensimmäisestä tapaamisesta lähtien miehet aloittavat ryhmän määrittämisen, ja tätä määrittelyä he tekevät koko terapiaprosessin ajan. Tällaiset määrittelykeskustelut rakentavat ryhmää suhteessa muihin: miehiin yleensä, ryhmän ulkopuolisiin väkivaltaisiin miehiin, naisiin sekä edellisiin ja seuraaviin vaihtoehto väkivallalle – ryhmiin.

1: 148—155

(2)

Jaakko: Ja toinen ainakin mikä esim mulla ainakin niinku suuri, (1) tai yks suuri (.) intressi jos nyt (.) lähetään sinnepäin että (.) miks on tänne tullu niin on se että (1) meitä kohtaloveljiä on paljon. (.) ja tuolla sittenkun tapaa ja, .hh joku aukee (.) niin osais auttaa heitä. (1.5) kun on oman tuskansa käynny ja, (.) ja tavallaan sitten niinku tulee sellasia kavereita jotka, (.) kun tämä miesten välinen keskustelu ehkä on mun mielestä niinku nyt aukeemassa mut se ei oo kovin avonaista ollu. (1) mutta mä oon toisaalta taas semmonen niinku, (1.5) mikskä nyt nimittäskään mut et mä hyppään melekeen ryhymään kun ryhymään jos mä pääsen. (.) ei tänne nyt ei tietysti tulla ihan, (.) et tänne (.) on joutunu (1.3) negatiivisia meriittejä ansaitseen mutta tuota, (.) niinku muihin ryhmiin mihin mä oon aina menny niin mä oon innostunu semmosesta niinku uuesta ja, (.) tavallaan (1.2) oppimaan niin muilta kun, (.) muitten kokemuksista ja (1.8)...

Vaikka puheen ensisijainen funktio on lähinnä omien motiivien määrittelemineen, se määrittelee samalla terapiaryhmää. Ryhmä rakentuu suhteessa muihin miehiin, "kohtaloveljiin". Muista kohtaloveljistä puhuminen viittaa epämääräisesti miehiin, joille on sattunut jotakin sellaista mihin he eivät ole voineet itse vaikuttaa. Samanaikaisesti puhe rakentaa ryhmää *kohtaloveljien ryhmänä*. Koska kyseessä on nimenomaan väkivaltaisten miesten ryhmä, kohtaloveljet voisivat viitata väkivaltaisiin miehiin. Väkivaltaa ei kuitenkaan mainita, vaan siihen viitataan epäsuorasti juuri kohtalolla tai negatiivisilla meriiteillä. Ryhmän jäsenet rakentuvat tässä *passiivisiksi olosuhteiden uhreiksi*, joita on myös ryhmän ulkopuolella.

Ryhmä rakentuu *miesten ryhmänä*, kun Jaakko puhuu miesten välisestä keskustelusta ja kohtaloveljistä. Jaakon puhe rakentaa myös ryhmän erityisyyttä ja siihen liittyvää negatiivisuutta: tähän ryhmään hän ei ole tullut yhtä innokkaasti kuin muihin ryhmiin, ja tähän ryhmään päästökseen on joutunut ansaitsemaan negatiivisia meriittejä –on siis pakon edessä tehnyt jotain negatiivista. Ryhmässä olemisen ristiriitaisuus tulee esiin seuraavassa näytteessä.

1:166—175

Jaakko: Niin, (1.8) kuinka moni nyt, (1.7) mulla ei niin sanottua poikaporukkaa enää silleen oo tai sanotaan nyt että ehkä se on muodostumassa uuestaan. (.) sitä semmosta semmosta (1.5) semmosta kaveripiiriä että hhh (.) mä varmaan teistä nuoremmitakaan ei moni mee niinku, (1.2) että olinpa siellä istunnossa ja (1.1) niinku kehumaan. (.) tai en mä tiiä. (.) kyllähän tää on kehumisen aihe kun että on tänne lähteny. (.) [toisaalta taas

Mika: [(yyskähtää)) se on aika myönteinen asia.

Jaakko: Niin se on silleen myönteinen mutta se että ei, (.) se ei oo niinku silleen, (.) sanotaanko niinku tämmöstä nuoruuden (.) naisjuttuja kun [puhuttiin

Mika: [Joo

Jaakko: [kun piti päästä rehevasteleen niillä (.) mitä, (.) mitä mahollisesti oli saavuttanu niin, (.) tuskin tää on (.) niinku semmonen että (.) joka toinen kaveri joka on tuttu ja tulee vastaan niin menee että kuule olin siellä ja siellä että tuskaan semmosta (1.2)

Tässä keskustelussa ryhmässä oleminen rakentuu samaan aikaan sekä positiiviseksi että negatiiviseksi asiaksi. Samalla ryhmä rakentuu *miesten ryhmänä*, kun Jaakko puhuu poikaporukasta ja nuoruuden naisjutuista. Tällainen keskustelu on luonnollista väkivaltaisten miesten ryhmälle, sillä ryhmässä oleminen merkitsee sekä oman väkivaltaisuuden myöntämistä että halua muuttaa omaa käyttäytymistä. Tätä ryhmän negatiivista puolta pyritään vähentämään varsinkin ensimmäisten terapiaistuntojen aikana. Seuraava näyte on tällaisesta ryhmää normalisoivasta puheesta.

2:57—65

Jaakko: (1.8) Mutta toinen asia, (.) tai yks asia mikä mua (.) ((yskähtää)) onks se sitten tän päivän asia mutta, (2) .hhh niinku silleenhän tää (2.3) voisko tuota nyt sanoa lainausmerkeissä että, (.) kyllähän tää nyt, (.) tavallaan on epäonnistuneiden miesten ryhmä. (.) jos niin vois sanoa [että kun on

Mika: [mmm (.)

Jaakko: joutunu meneen tai menny niin pitkälle. (1) mutta toisaalta just että, (.) niinku sä sanoit että syyllistä että, (1) että mun mielestä, (.) tää henki vaan nyt pitäs niinku kääntää silleen päin että, (.) tää on mikä tahansa miesten ryhmä, (1.1) joilla on vaan tuommonen (.) ongelma, (.) tai sanotaan, (.) vahinko takanaan, (.) eli eli tietenki siihen, (.) sehän, (.) sen (.) myytin purkaminen toisaalta on niinku, (.) tavoitteena mutta toisaalta niinku se että, (1.6) en mä tiä ketään onko meistä ketään niinku kriminalisoitu elikä onko niin pitkälle menny asioissa mutta että, (.) .hhh tämä ei oo mikään kriminaalien ryhmä että, (.)

Mika: mmm

Jaakko: että, (.) niinku sinänsä, (.) tai siinä jossain sopimuksessaki oli että, (.) tää ei liity mitenkään siihen että jos on, (1)niinku rikosasia vireillä (.)

T1: Mmm

Tällaisen normalisointipuheen funktiona on määritellä ryhmä mahdollisimman *normaalissa* valossa. Vahingosta ja ongelmasta puhuminen viittaa jälleen epämääräisesti väkivaltaan, ja puheessa käytetään pehmentäviä ilmaisuja. Ryhmä rakentuu edelleen selvästi *miesten ryhmänä*. Miesten ryhmän merkitys korostuu naisista keskusteltaessa:

5: 741—761

Jaakko: Ei kun mu- mua on niinkun vaan sen (.) niin sen, (.) semmosen kuvan saanu että siinä vaan pitää niinku olla mukana, (.) ja vaikka sulla on kuinka hyvä ratkasu niin älä sotke sitä ratkasua siihen. (.)

[Anna hänen ite

Heikki: [Mulla on ihan samat] kokemukset (.)

Jaakko: anna hänen ite ratkasta se asia ja, (.) tunnet oi onpas hyvä idea noin se varmaan [on

Mika: [°Joo°

Jaakko: Että vaikka nyt sillä tienais kymppin mut sun idealla satasen niin älä puhu mitään, (.) ota se kymppi. (.)

Sakari: Samaa [()

Jaakko: tai anna hänen ottaa se [kymppi

Heikki: [Niin]. (1) Se että, (.) ei niinku, (.) ei missään nimessä kannata mennä tarjoamaan siihen jotain, (1.1) joka nyt ois ihan simppele ratkasu ((Mika nauraa))

Jaakko: mmmm

Mika: mmm. (.) [miehen mielestä

Heikki: [vaan pitää

Heikki: No niin. (.)

Sakari: Sitä pitäs ()

Heikki: Niin just suuttuu ja siitä tulee hel- hirvee riita, että, (1) en tiijä mistä yhteyvestä minä oon kuullu sen, (.) naisen ja miehen logiikan ero on se että jos nainen sanoo miehelle että, (.) mee kattoon onko pyykkikone pysähtyny, (.) mies käy kattomassa et se pyykkikone on pysähtyny ja lähtee pois. (1) Mut nainen on tarkottanu että ota ne pyykit ja pistä ne narulle.

Mika: Justiin, (.) tätä jotaki tää on [saman tuntusta

Heikki: [Niin ja sit] tulee hirvee riitä kun niitä on na- ei ole pistetty niitä pyykejä narulle ((Mika nauraa))

Mika: [Joo ((nauraa))

Heikki: [Siinä on naisen ja miehen logiikan ero.(1.7)

Ennen aineistonäytettä miehet ovat keskustelleet naisten ja miesten logiikan erilaisuudesta. Heidän mielestään miesten logiikka oli loogista ja suoraviivaista, naisten logiikka ailahtelevaista ja vaikeasti ymmärrettävää. Keskustelu kuvaa tilannetta, missä naiset pyytävät mieheltä apua ongelmiinsa, mutta haluavatkin miehen vain kuuntelijaksi. Naiset eivät hyväksy miehen selvää ja erinomaista ratkaisua ongelmaan, vaan haluavat ratkaista sen itse –vaikka ratkaisu saattaa olla huonompi kuin miehen. Mies ja nainen rakentuvat siis täysin erilaisiksi.

Keskustelussa ryhmä rakentuu selvästi *miesten ryhmänä*. Tässä mies tuotetaan jotenkin ylivertaisena: miehen ratkaisut ovat parempia kuin naisen ja mies ajattelee loogisesti, nainen epäloogisesti. Miehet nauravat, puhuvat päällekkäin eikä pitkiä taukoja ei ole –ryhmä on siis innokkaasti keskustelussa mukana. Koska keskusteluun osallistuvat miehet puhuvat samalla tavalla ja ovat yhtä mieltä keskenään, ja tämä on vahvasti ryhmää yhdistävää puhetta.

Edellä kuvattua “miesten puhetta” esiintyi koko terapiajakson ajan. Tämä puhunnan tapa oli huumorin sävyttämää, ja näissä keskusteluissa naiset ja miehet rakentuivat täysin erilaisiksi. Tällaisessa puheessa ei käsitelty vaikeita asioita, tai niihin viitattiin vain epäsuorasti. Terapian edetessä ryhmä rakentui erityisesti väkivaltaisten miesten ryhmäksi.

15: 768—780

Juhani: et kyllä ku aattelee et miten pimeitä ihmisiä tuolla (.) vejättää tuolla kaupungilla ku meki ollaan käyty tämmönen kurssi ja, (2.6) meillä on vähä vieläki ongelmia, (1.1) niin, (.) tuolla on kurssittamattomia ihmisiä hirveesti että (1.8) ((yhteistä naureskelua)) ei mut ihan tosi mää aattelin että on väkivaltaisia juttuja pareja eroja ((napsauttaa kielellä kitalakea)), tulee eroo, (.) sit lähetään jatkaan tuonne kaikkee niin, (.) onpas siinä teillä työsarkaa, (2.7) et ihan hyvä vaan, (.)jet on hommia,(1.2)

T2: niin tuosta voi vetää sen johtopäätöksen että te ootte, (.)te ootte ollu aika pitkälle valamiita, (1.6) kaikki ei oo valamiita tämmöseen lähtemään. (3)

Sakari: onks se loppujen lopuks tää väkivaltaisuus niin hirveen yleistä tuolla, (2.4) siis tuolla, (1.1) niin sanottujen muitten ihmisten joukossa., (.)

Juhani: kyllä kai se aika yleistä loppujen lopuks on ku, (.)

T2: mitä sä tarkotat muilla ihmisillä.(1.1)

Sakari: no siis [tämmösiä

Heikki: [normaali ihmisiä

Sakari: näitä kurssittamattomia ihmisiä, (1.3)

T2: en minä ainakaan [koe teitä millään tavalla epänormaaleina ihmisinä ((sanoo tämän hymyssä suin))

Tässä ryhmä rakentuu “kurssin käyneiden” joukkona, ja sitä verrataan “kurssittamattomiin” ja “normaali-ihmisiin”. Sakarin ensimmäinen puheenvuoro ilmaisee, että kurssia käydään nimen omaan väkivaltaisuuden takia, joten ryhmä rakentuu *väkivaltaisten miesten ryhmäksi*. Samalla puheen funktiona on väkivallan

yleisyyden määrittelyminen “muiden ihmisten” joukossa. Sakari esittää tämän vastakkainasettelun “kurssitettujen” ja muiden ihmisten välillä varovaisesti. Ryhmä erotetaan tässä keskustelussa kurssittamattomista, muista ihmisistä ja normaali-ihmisistä. Ryhmä on selvästi oma joukkonsa. T2:n viimeinen kommentti lieventää tätä vastakkainasettelua ja rakentaa ryhmän jäsenistä “tavallisia” ihmisiä. T2:n kommentilla on siis ryhmää normalisoiva funktio. Keskustelu on rennon oloista, mistä kertoo myös yhteinen naureskelu ja terapeutin hymyssä suin esittämä kommentti. Myös tässä keskustelussa koko ryhmä on selvästi läsnä ryhmänä, ja kaikki paikalla olijat –Juhani, Sakari ja Heikki– osallistuvat keskusteluun.

seuranta:948—950

(1.9)

Sakari: toivottavasti ei sitte viijen, (.) viijentoista vuojen päästä just nähään silleen että hei että sähän olit siinä vaihtoehto väkivallalle ryhmässä, (.) ((Jaakko nauraa)) toinen sanoo että joo niin olin ja silti se ois väärä ihminen.

Jaakko: eri ryhmässä.((kaikki naureskelevat))

Keskustelua edelsi Jaakon kertomus siitä, miten hänen armeija-kaverinsa oli tullut juttelemaan hänelle. Keskustelun jälkeen Jaakko oli oivaltanut, että tämä kaveri oli luullutkin häntä heidän yhteiseksi tutukseen. Edellisessä tekstinäytteessä rakentuu kuva siitä, että tulevaisuudessa vaihtoehto väkivallalle –ryhmän käyneitä miehiä olisi niin paljon, että jos kysyy vahingossa väärältä ihmiseltä onko hän ollut vaihtoehto väkivallalle -ryhmässä, tämä vastaa myöntävästi –ja hän onkin ollut eri ryhmässä kuin kysyjä itse. Ryhmäläiset rakentuvat osaksi sitä kasvavaa joukkoa, joka vuosien kuluessa käy saman kurssin.

Ryhmän määrittelypuheen perspektiivi sekä tarkentui että laajeni terapiaprosessin kuluessa. Ensimmäisillä tapaamiskerroilla ryhmää rakennettiin määrittelemällä *millaisesta ryhmästä on kysymys*. Keskusteluille oli tyypillistä, että väkivaltaan viitattiin epäsuorasti, joten ryhmä ei suoranaisesti rakentunut väkivaltaisen miesten ryhmänä. Miehet eivät siis heti ottaneet ulkopuolelta annettua määritelmää omakseen. Alkupuolen määrittelykeskusteluille oli myös tyypillistä, että niissä ryhmää rakennettiin mahdollisimman *normaalissa* valossa. Koko terapiajakson ajan ryhmä rakentui myös *miesten ryhmänä*. Kärjistetyimminkin tämä tuli ilmi miesten ja naisten erilaisuudesta keskusteltaessa. Terapiaprosessin kuluessa ryhmän rajat laajenivat sisältämään aikaisemmat ja lopulta seuraavatkin vaihtoehto väkivallalle –ryhmät. Samalla ryhmä rakentui nimenomaan *väkivaltaisten miesten ryhmäksi*. Ryhmän “paikkaa” etsittiin

myös keskustelemalla siitä, kuinka yleistä väkivalta on. Ryhmää määrittelevää puhetta esiintyi koko terapiajakson ajan, ja kaikki ryhmän jäsenet olivat näissä keskusteluissa mukana.

Uhrimiesten ryhmä

Uhripuhe rakentaa ryhmän jäsenistä uhreja. Tämä tulkintarepertuaari on selvimminkin esillä terapiaprosessin alkupuolella, ja se vähenee terapian loppua kohden.

1: 775—788

Mika:...kun vaimon kanssa meillä on joskus mahottoman hauska ja mä sitte sanon että kuule että, (1.3) sää olisit kyllä ihan varmasti saman avun, (.) ja keskusteluryhmän tarpeessa että sää minä, (.) mä väitän että sää käytät henkistä väkivaltaa minua kohtaan. (.) sä käytät sitä, (.) työpäivän kerrallaan ja sitte se (.) poikii (.) minussa semmosen, (.) fyysisen (.) reaktion.(1.3)

Jaakko: °Mää justiin tätä°

T2: tää on varmaan niitä kysymyksiä [joita,

Mika: [niin

T2: joista meidän on jatkettava (.) sitten vasta ens kerralla, (.) että tälle kertaa aika on käytetty.(.)

Jaakko: Tuohon sen verran kommettina että tuota (.) justiin mietin samaa että ku, (.) miks ne akat saa lyyä ku vierasta sikaa sillä henkisellään [että

Mika: [Niin

Jaakko: et se on se on kyllä niin mahotonta että, (.) tai miks ne saa ((Mika nauraa)), (.) voihan sitä [kääntää että (.)

Mika: (hyvä että)

Jaakko: koska se lähtee

Mika: jää alakuun seuraavaa kertaa ((naurahtaa)) (.)

T2: Selevä, (.) tavataan ens viikolla.

Tämä keskustelu käydään ensimmäisen tapaamisen viimeisillä sekunneilla, kun Jaakko ja Mika ovat juuri “pääsemässä vauhtiin”. Tässä keskustelussa Mika ja Jaakko jakavat selvästi keskenään käsityksen *miehistä naisen uhreina*. Naiset konstruoidaan aktiivisina henkisen väkivallan käyttäjinä, miehet *passiivisina uhreina* joille aiheutuu henkisestä väkivallasta fyysinen reaktio. Terapiajakson kuluessa terapeutit kyseenalaistavat tätä puhumisen tapaa rohkeammin kuin jakson alkupuolella.

9: 175—194

Jaakko: Se mun mielestä voi olla kyllä, (1) voi olla kyllä lähempänä niinku, (.) että jos mies on fyysisesti niin yleensä nainen on henkisesti (.)

Mika: Mmm,

Jaakko: voimakkaampi et se(.)

Mika: näitä mä tarkotan

Jaakko: Eli siitä se siitä voijaan niinku vetää semmonen että, (.)et sillä henkisellä, (1.3) väkivallalla tai henkisellä voimalla pystyy kyllä sit saamaan sen, (1) heikon miehen niinku, (1.2) käyttämään sitä fyysistä, (.) eli nyt, (.) oikeestaan niinku tähän teemaan liittyvää, (.) väkivaltaa että (.)

T2: Nainenko saa miehen käyttämään väkivaltaa.(.)

Jaakko: Niin. (.) siis sillä tavalla et se, (.)

T2: Onks se siis naisen syy, (1)

Jaakko: No tavallaan se ainaki mitä sää oot tuonu tuota noin niin, (1.2) niinku esille että jos kaheksan tuntia päivässä (.)

Mika: Niin (.)

Jaakko: jaksaa louskuttaa, (1) niin, (1) en mä ainakaan kyllä kestä enkä pystys niinku, (1.5) itteeni, (1.7) mun pitää lähtä pois. (.)

Mika: Siinä se on päivä täys silloin miehellä. (2) ((Naurahtaa)) (2.2)

T1: Mi- miten jos aattelet jos ei puhuta yleistäen niin mitä sää aattelet omalta kohdalta onko teillä nyt niin että

Jaakko: No meillä mä puhun nyt kyllä ihan suoraan omasta puolestani et mä koen niin että, (1.2) se on niin perhanan ovela ja, (1.4) henkisesti vahva että tuota, (.)

Mika: Mmm (.)

Jaakko: et se kyllä, (.) kyllä tota, (.) hallitsee aika voimakkaastikin mua, (1.6) henkisellä puolella. (5.2)

...

Aineistonäytettä edelsi keskustelu siitä, kumpi on “heikompi astia”, nainen vai mies. Keskustelunäytteessä miehet rakentuvat fyysisesti naisia vahvemmiksi mutta henkisesti heitä heikommiksi. Nainen saa heikon miehen käyttämään väkivaltaa. Terapeutit esittävät Jaakolle tarkentavia kysymyksiä siitä onko miehen väkivaltaisuus naisen syy. Kysymyksen ilmeisestä kyseenalaistavasta funktiosta huolimatta Jaakko jatkaa uhripuhettaan saaden tukea näkemyksiinsä Mikalta. Tässä puhettavassa miehet rakentuvat parisuhteen heikommaksi osapuoleksi, he ovat *naisen verbaalisen, henkisen väkivallan uhreja*. Naiset konstruoidaan aktiivisina henkisen väkivallan käyttäjinä, miehet passiivisina uhreina joille henkisestä väkivallasta aiheutuu fyysinen reaktio. Tällainen puhunnan tapa siirtää vastuun miehen väkivaltaisesta käyttäytymisestä naiselle. Terapian aikana miesten uhripositiota rakennettiin myös keskustelemalla yleisellä tasolla naisten henkisestä väkivallasta. Terapian loppupuolella terapeutit kyseenalaistavat tätä miesten rakentamaa henkisen väkivallan käsitettä:

10: 201—231

Juhani: (...) (1) sitä on, (1.2) pirusti tuotaki, (1.3) henkistä [sillai ko-

T2: [Mi- mitä se on se henkinen väkivalta. (2.3)

Juhani: Mitä se on. (.)

T2: Niin. (.)

Juhani: että miten se ilmenee. (1.1)

T2: Niin. (2.4) Kuka sitä käyttää. (3.2)

Juhani: Kyllä mä uskon kuule että sitä käyttää, (1.2) käyttää yhtäläilla me ei sanota nyt nainen, (.) yhtäläilla mies kun nainenki, (.) mutta kyllä kai sitä nainen aika usein kumminki käyttää sitte, (.)

T2: Siinä on se, (.) pointti et kuin moni teistä pelkää. (1.3) teijän naisen henkistä väkivaltaa. (2.3)

Juhani: Tuskin siitä kovin moni tykkääkään. (.)

T2: Ei kuin moni pelkää. (1.4) Se on eri asia et suututtaako se mut et kuin moni kuin moni sitä pelkää. (5.6)

Juhani: niin jos pelkoki aiheutetaan sitten taas, (1.2) väkivaltaa että, (1.4) jos moni lyö, (.) peloissaan tai [tolla lailla

T2: [pelkää sää esimerkiksi sitä, (.) et mitä seuraa kun, (1.2) et et mitä miten (*tyttöystävä*) käyttäytyy sua kohtaan sen jälkeksi kun hän on (.)

Juhani: Mä oon pelänny mutta en pelekää enää. (1)

T2: Mmm. (1.2) Mitä sä oot pelänny. (2.5)

Juhani: Mitä oon pelänny. (.)

T2: oot sä pelänny kuolevasi. (7.3)

Juhani: °Pelänny kuolevani° mä en oo koskaan mä en oo pelänny kuolla.((sanoo tämän naurahtaen)) (1.2)

T2: Oot sä pelänny loukkaantuv tai vammautuv pysyvästi. (1.3)

Juhani: Niin kyllä mä tiijän mitä sää haet. (1.8)

T2: Voi olla että tiijät mut tuota niin, (.) tää on musta se, (1.4) ero tuota niin siinä mitä, (.) mitä usein puhutaan naisten henkisestä väkivallasta harva harva mies siinä pelkää että, (.) tässä menee mun terveys, (1) mut tuota niin, (.) miehen käyttäytymiseen usein liittyy se puoli et tuota niin, (.) vaikka mitään väkivallasta ei tapahtu niin, (.) nainen voi pelätä vammautuvansa tai kuolevansa. (2.5) Ja se on (.) se on se ero, (1.3) siksi mun mielestä on hirveen vaarallista jos, (.) jos me ruvetaan äkkiä (.) puhumaan naisten käyttäytymisestä henkisenä väkivaltana, (.) et jos on tyytymättömiä riidanhalusia ja, (.) nalkuttavia niin ei se välttämättä oo henkistä väkivaltaa. (1.1) Tai mä ainakin niin mun on hirveen vaikea hyväksyä sitä, (1.2) henkisenä väkivaltana. (1.4)

Juhani: Missä se raja vejetään. (1.7)

T2: Ehkä se on siinä pelossa just. (1.9)

Tässä keskustelussa T2 kyseenalaistaa Juhaniin esiin tuoman naisen henkisen väkivallan.

T2:n puheessa naisten käyttäytyminen rakentuu normaalina riitelynä ja nalkuttamisena, ei henkisenä väkivaltana. Samalla T2 kyseenalaistaa miesten jo aiemmissa keskusteluissa rakentamaa uhripositiota. T2 korostaa myös sitä, että nainen saattaa pelätä henkensä puolesta vaikka mitään väkivaltaista ei tapahtuisikaan, mutta miehet harvoin pelkäävät samalla tavalla. Myös tämä kyseenalaistaa naisten henkisen väkivallan olemassaoloa sellaisena kuin se miesten keskusteluissa on aikaisemmin rakentunut. T2:n puheessa henkinen väkivalta rakentuu uhkaksi, jonka seurauksena nainen pelkää henkensä tai terveytensä menettämistä. Puheellaan T2 kyseenalaistaa koko uhrimiesten ryhmän olemassaolon.

Uhripuhe koostui lähinnä kahden ryhmän jäsenen, Jaakon ja Mikan puheesta, mutta kaikki ryhmän jäsenet osallistuivat siihen varsinkin terapiajakson alkupuolella. Uhripuhe oli vahvimmillaan terapiaprosessin alussa, ja myöhemmin sitä esiintyi lähinnä Jaakon ja Mikan puheenvuoroissa. Uhripuheen sisältö ei muuttunut terapian aikana, vaan se väheni muiden puhunnan tapojen lisääntyessä. Toisaalta terapeutit kyseenalaistivat tätä puhunnan tapaa rohkeammin terapian edetessä. Koska Jaakko ja Mika eivät jakaneet kaikkia “identiteettimäärityksiä” muun ryhmän kanssa, heidän puheessaan uhripuhe säilyi voimakkaampana kuin muilla. Juhaniin, Sakarin ja Heikin

uhripuhe ei ollut niin totaalista kuin Mikalla ja Jaakolla. Tällä tarkoitan sitä, että he keskustelivat naisten henkisestä väkivallasta yleisemmällä tasolla, eivätkä asettuneet puheissaan niin suoraan naisen henkisen väkivallan uhreiksi kuin Mika ja Jaakko.

Itsenäiset miehet

Suunnilleen terapiajakson puolella välissä osa ryhmästä alkaa rakentaa itsenäistä, omilla jaloillaan seisovaa miestä. Useimmiten puheessa rakentuu samanaikaisesti kuva siitä, millainen oli ennen ja millainen on nyt. Tällaisessa puheessa itsetunnolla on suuri merkitys.

8: 763—766

Heikki: ehkä itseluottamus on ollu. (.) kuitenkin saanu sitä nyt tässä muutamassa kuukaudessa jonku verran vietyä hilattuu ylöspäin, (.) muutenki sillä tavalla että, (2.4) niinku osaa ajatella vähä samalla tavalla niinku Sakari sano että niinku tässä pörjäs, (.) pärjää yksinäänki ku,(.) aika paljo oon ollu yksinään kuitenkin. (1.1) Tota, (.) ei oo semmonen maailmanlopun meininki jos tässä yksinään jää, (4) jonkalainen sitten syksyllä oli, (1) että ,(.) ei osannu ajatella sitä että, (2.3)

Tässä aineistonäytteessä Heikki rakentuu miehenä, jonka itseluottamus on ollut huono. Tällaisen ennen—nyt vertailun kautta Heikki rakentuu *itsenäiseksi mieheksi*, joka ei ole enää riippuvainen kumppanistaan. Seuraavasta näytteessä Juhani rakentaa samanlaista kuvaa itsestään.

10:57—72

T2: °Mmm°. (2.1) Oisko se ollu mahdollista loukkaamatta häntä,(.) nyt ku aattelet.(3.5)

Juhani: No ei ei ei se °vois sanoa että (hyvä°, lyöntikysymys). (6.5) Must tuntuu että se teki ihan hyvää sille tyypille että, ((rykäisee)) se kans rupee vähä funtsiin että, (3) että niinku, (2.4) et tossa niinku (.) to-, (.) ton ton, (2.1) mikä tuo väkivalta on ollu, (.) ja tuo systeemi, (.) niin nyt on menny vähä niinku toiseen ääriin että on tullu vähä niinku madeltua siinä eessä ja nöyristeltyä sillai ja, (1.3) mejän yks tyttö justiin hyvin sano mikä on meillä töissä että, (.) se sano ihan muussa yhteydessä, (.) et ku sillä oli vähä tilikkiä sillai, (.) tuli vähä niinku riitaa työkaverin kanssa, (.) niin sit ku se ((tuhattaa)) toinen niinku, (2.3) oli sitte vähä niinku vahaa sen käsissä että yritti vaikka mitä niin, (.) niin niin , (2) ei sekään hyvä oo, (.)

T2: Mmm.(.)

Juhani: hyvä oo sitte että, (2.6) kyllä jos ärsyttää niin kyllä se pitää pystyä toiselle sanomaan, (1.4) sanomaan tai heittää että ei se saa olla, (1.2) väkivallankaan takia niin ykspuolista, (1.2) jos väkivaltaa on ollu niin, (1.2) ei sitä sitte voi ruveta taas, (1.1) tehty on tehty ja, (2.9) turha sitä on sitte ruveta nöyristeleen ja, (1.1) itteensä myymään ((naurahtaa)) kaupparatsuks sinne. (.)

T2: °Mmm°. (8.9)

Juhani: Tietenki se järki pitää pitää kaikessa mukana.(8.7)

Ennen terapeutin kommenttia Juhani on kertonut loukanneensa tyttöystävänsä sanomalla hänelle suoraan mitä ajattelee. Juhanin puheessa rakentuu kuva siitä, millainen on ollut väkivaltaisen käyttäytymisen jälkeen, ja millainen on nyt. Väkivallan takia hän nöyristellyt ja madellut maassa, mikä rakentaa kuvaa syyllisestä, hyvitystä tekevästä miehestä. Nyt hän on *itsenäisempi* ja hänellä on oikeus sanoa mitä ajattelee. Tämä ei tarkoita mitään kohtuutonta toimintaa, sillä ”järki on tietysti kaikessa mukana”. Tällaisen itsenäisyyspuheen merkitys havainnollistuu, kun vertaa sitä seuraavaan tekstinäytteeseen.

12: 456—461; 465—472; 487—502

Jaakko: (1.9) kun olet olet se, (1.8) roskaläjä tai ongelmien aiheuttaja.(.) ja sitten sulla on se partneri siinä jolla on, (1.3) jolla on se ongelma, (1.2) ja se nyt on sun syy se ongelma, (1.2) miten sää, (1.5) pystyt lohduttaan sitä partneria.

(...)

tää voi olla hyvinki yksinkertainen asia mutta en kyllä keksi että miten tää niinku saatas, (2.6) tai toisaalta sitte se että, (.)ehkä se meni sit se yö, (1.1)just silleen, (.)kuitenkin, (.) ottamalla vastaan ja olemalla tunkio niin,(1.7) oli se lohduttaja silti sitä kautta. (2.3) . (2.3) että, (.) et se ei tarkotakkaan sitä että että sun pitää saaha ottaa se ihminen kainaloon ja, .hhh älä, (.) itke nyt rauhassa ja ole, (.) siinä vaan se, (.) että se itku on sitä lokaa mitä sieltä tulee. (.)ja se purkautuu. (.) et se se onko se lohdutus nyt sitä siinä tilanteessa.(22.1)

Heikki: no ei kai siinä muuta vaihtoehtoo oo ku se kuunnella, (.) mutta, (1.4) miten monta kertaa sitä lokaa sitten pitää ite ottaa vastaan vai, (.) loputtomiin, (.)

Juha: se on varmaan varmaan tavallaan,(3.3) ääretön. (.)

(...)

Heikki: mä luulen että se parhaiten auttaa se kun sitä kuuntelee ja jos sitten jotain sontaa päälle tulee niin, (1.9) yrittäs niellä sen.(.)

Juha: tai sanotaan että se sontaki on ehkä käsitteenä sitä että nehän on vanhoja tosiasioita.

Heikki: niin, (.)

Jaakko: mitä mää oon ainaki sanonu että ne mää oon tehny, (.) ja ne pitää paikkansa sitä mä en voi kieltää, (1) ja se on nyt käytäntö, (1.1) tai tarviiks sitäkään nyt ilmottaa että, (1.8) että tosiasioita ne on ja, (2.6) se on tietysti totta näin et se vaan, (.)tai, (.) se nyt on vanha, (.) vanha semmonen ajatusmalli just että, (1.1) mikä monesti tulee siinä riitatilanteessa että nyt, (1.1) lähtökohta on kaks päivää.(1.2) tätä nyt pitää, (1.5) maksimissaan minimissään kestää kaks päivää että nyt tää menee nyt mennään aallon pohjalla ja, (.) antaa sen pitää niinku saaha tulla sieltä se, (.) paha olo. (.) ja se ei niinku, (.) et se on niinku semmonen, (1.2) mikä mulla ainaki tai siis onko se nyt kaks päivää mutta sitte että, (1) nyt vaan pitää niinku kattoo hetki, (.) tavallaan niinku hetki kerrallaan ja, (1.8)

T1: miten tuota,(.) musta kuulostaa, (1.3) en tidä ootteks samaa musta kuulostaa tuo alistumiselta.(.)

Jaakko: no sitä se varmaan on.(.)

Sakari: mä oon ihan samaa mieltä. (.)

Heikki: sitähän se on.

T1: miten kauan sitä, (1.6) voi kestää.(1)

Jaakko pohtii, miten voisi lohduttaa vaimoaan, jolle hän on aiheuttanut ongelmia. Jaakosta rakentuu vaimoa kärsivällisesti kuunteleva ja lohduttava aviomies, mutta hänen puheessaan on alistuva sävy. Puheessa rakentuu kuva syyllisyyttä tuntevasta miehestä, joka hyvittää jotakin ”ottamalla vastaan ja olemalla tunkio”. Tunkiosta

puhuminen herättää mielikuvan siitä, että vaimo kaataa roskia miehensä niskaan, ja mies ottaa tämän kaiken vastaan. Myös Heikin puhe on alistuvaa, vaikka hän hieman kyseenalaistaakin loputtoman loan vastaan ottamisen. T1 nimeää varovasti Jaakon käyttäytymisen alistumiseksi, ja Jaakon lisäksi Sakari ja Heikki jakavat tämän näkemyksen. T1 myös kyseenalaistaa viimeisellä kysymyksellään alistumisen mielekkyyden. Terapeutit myös osallistuvat aktiivisesti itsenäisten miesten rakentamiseen:

15: 245—261

T2: mulla tulee joistaki aiemmista ryhmistä mieleen, (1.7) et onko se jotaki semmosta että ku täällä on päässy puhumaan niin se syyllisyys, (2.2) on purkautunu silleen että ei oo semmosta mielessä olevaa pakkoa yrittää jotenki, (.) [mennä siihen takasi että että

Sakari: [se voi olla että just

T2: on tullu tavallaan, (.) näkee monia muitaki asioita sitte joita joihin ei ehkä ihan tyytyväinen oo siinä suhteessa ollu, (.)

Sakari: se voi olla just ehkä sitä että, (.)

T2: ainaki tässä syyllisyyvestä on puhuttu joskus että miten se on niinku(.)

T1: se syyllisyys sitois niinku siihen suhteeseen. (.)

T2: niin [tai, (.)

T1: [() jatkaa tai keinolla millä hyvänsä tai, (.) hampaat irvessä sitte,

T2: niin. (.)

Sakari: tai jotaki niinku, (.) ehkä silleen että haluais jatkaa että pysytyis niinku hyvittämään sen että, (.) oot ollu joskus väkivaltanen. (.)

T2: [mmm

Juhani: [mmm

Heikki: [mmm. (.)

Sakari: että ois niinku semmonen, (.)

Tässä keskustelussa terapeuttien puhe rakentaa kuvaa *itsenäisistä miehistä*, jotka ovat vapautuneet syyllisyydestä. Näin miehet ovat vapaampia olemaan parisuhteessa, heidän ei tarvitse enää loputtomasti hyvittää väkivaltaista käyttäytymistään. Kaikki mukana olijat osallistuvat keskusteluun, joten itsenäisyys on kaikkien yhdessä jakama asia. T2 myös viittaa siihen, että aiemmissä ryhmissä on tapahtunut jotain saman kaltaista. Näin ryhmä rakentuu osaksi vaihtoehto väkivallalle –ryhmien joukkoa.

Itsenäisyyspuhe rakensi *itsenäisen miehen identiteettiä*. Puhe kehittyi siten, että miehet alkoivat kyseenalaistaa omaa nöyristelevää ja hyvittelevää käyttäytymistään seurustelukumppania kohtaan. Tämän tulkintarepertuaarin aikana miehistä rakentui itsenäisiä suhteessa seurustelukumppaniinsa, heillä oli oikeus sanoa omat mielipiteensä ja seisoa omilla jaloillaan. Tätä ennen he olivat olleet seurustelukumppanistaan riippuvaisia, ja mahdollinen eron ajatus oli tuntunut ahdistavalta. Terapiajakson aikana miehet alkoivat pohtia mahdollista eroa enemmän, ja samalla he kyseenalaistivat

seurustelusuhdetta miettimällä onko kumppani sittenkään “se oikea” ja kannattaako suhdetta enää jatkaa. Itsenäisyyspuhe koostui selvemmin Juhanin ja Sakarin puheesta. Myös Heikki oli mukana rakentamassa itsenäisten miesten identiteettiä, mutta ajoittain hänen puheensa oli alistuneempaa ja epävarmempaa kuin Juhanilla ja Sakarilla. Tästä huolimatta Juhani, Sakari ja Heikki muodostivat ryhmän sisäisen, itsenäisten miesten joukon.

Olosuhteiden uhreja vai aktiivisia toimijoita?

Terapian edetessä miehet alkoivat määritellä suhdettaan väkivaltaan. Tällaisissa keskusteluissa pohdittiin, onko väkivalta vain jotain mikä tapahtuu ja mihin itse ei voi vaikuttaa, vai onko väkivaltaisuus aktiivista toimimista, jonka suhteen voi tehdä itse päätöksiä. Terapeutit yrittivät terapian alusta alkaen kyseenalaistaa miesten rakentamaa passiivista väkivaltaisuutta, mutta terapeuttien yritys ei saanut heti vastakaikua:

2:797—800

(1)

T2: Että musta tän viinakysymyksen voi, (.) jos sen haluaa oikein, (.) vaikeaksi tehdä, (1.2) ja ja tää, (.) ryhmä on sitä varten et täällä esitetään vaikeita kysymyksiä.(1.3) niin, (1.4) se sen voi, (.) kärjistää tällalalla että, (1.5) et tuota niin, (.) lyökö, (.) haluaako sitä lyyvä, (.) koska juo viinaa, (1.5) vai juoko sitä viinaa, (.) koska haluaa lyyvä (10)

Tätä terapeutin puheenvuoroa edelsi keskustelu, missä väkivaltaista käyttäytymistä selitettiin sillä, että liika alkoholin käyttö oli aiheuttanut väkivaltaisen käyttäytymisen; se oli herkistänyt miehen naisen sanelulle. Liikaa viinaa otettuaan oli kuin “toinen mies”, ja tämä toinen mies oli väkivaltainen. Terapeutin puheenvuoro rakentaa aktiivista toimijuutta. Kysymys rakentaa kaksi vaihtoehtoa, ja valitsepa kumman vaihtoehdon hyvänsä joutuu myöntämään, että haluaa lyödä. Kysymyksen jälkeen on kymmenen sekunnin tauko, jonka jälkeen keskustelu jatkuu eri aiheesta. Tämä kertoo siitä, etteivät miehet välittömästi hyväksy terapeutin rakentamaa kuvaa aktiivisesta toimijuudesta.

7: 91—112; 116—124

T2: ...(.) onks nää tähän astiset keskustelut auttanut teitä ymmärtämään et miten se, (1.7) ja ja ne, (.) mobilen käynnit ja muut että miten se, (.) ketju menee siihen että, (1) tilanne riistäytyy väkivaltaseksi. (1.6) Et miten ne valinnat menee. (4.5) Onks se yhtä, (2.1) jotenki, (.) sekava ku voi kuvitella et mitä se on se tunne siinä vaiheessa ku ajattelee et mitä sitä tuli tehtyä. (4.4)

Jaakko: Eiköhän siltä, (.) tuntus että, (1) terminä valinta on vähän väärä tässä tapauksessa että, (1.4) se on niinku hillinnän tai itsehillinnän tai, (1.2) itsekon- kontrollin häviäminen, (1) tai itsehillinnän niinku menettäminen että, (.) et ehkä se, (2.3) totta kai siihen, (.) ois hyvä niinku, (.) varautua että, (1.4) niitä tilanteita tulee mutta koska, (.) mää oon vähän niinku, (1.8) semmosta jotka tässä vetää niin itse kullakin meillä on, (.) alkoholi se ongelma, (.) siinä tilanteessa. (1.5) Niin se on se alkoholin, (1) minun ja alkoholin suhteen selvittäminen, (.) elikkä mihin rajaan sitä voi käyttää ja, (.) et kontrolli säilyy että, (.) ottaa silti sen verran että pystyy vastaan teoistaan ja ittestään, (1.5) että kyllä mää niinku vetäsin vetäsin sen niin eikä, (.) en mää oikein, (1.9) osaa kuvitella että se ois valinta, (.) joku väkivalta. (3.5) Mutta voihan se olla seki selitys.(4.9)

T2: Mitä siitä seurais jos se olis valinta. (1.1)

Jaakko: No mun mielestä sillon sä oot kriminaali jotta siis, (.) rikollinen, (.)jos sää niinku jos se yks sun selviytymiskeinoista.(.)

T2: Mitä siitä seurais jos, (.) oisit kriminaali. (.)

Jaakko: No sillon, (.) sillon katsosin että mulla ois ehkä asiat palijo huonommin kun ne, (.)omasta mielestä tällä hetkellä on. (1.3) Et sillon mää oisin niinku yhteiskunnan, (.) rajamailla, (1.6) niinku oman käyttäytymisen kanssa et mä rupeen luomaan omia lakeja omia, (.) ei lakeja vaan siis omia, (.) käyttäytymismalleja ja, (.) niinkun tietysti mafia, (.) tekee elikkä. (.) se jakaa oikeutta omalla käellä niin, (5.5)

T2: Mutta eikä siinä sillon oo valinta jos jos Mika esimerkiksi on valinnu monta kertaa toisin. (1) Hän on valinnu sen et hän kävelee ovesta ulos, (.) silläki uhalla että vaimo, (1) päästää sellasen metelin et koko rappukäytävä kaikuu. (.)

(...)

T2: Eiks se oo, (.) se oo valinta että tekee toisin. (.) eiks sillon voi olla, (1.1) kahen asian välillä valinta. (.)

Jaakko: Niin no, (.) mun mielestä se on että niinku hillinnän

T2: Vali- valitsee lyönnin, (.) tai valitsee lyömättömyyden.(.)

Jaakko: Vaan sillonhan hän niinku hallitsee itseänsä. (1.3) Ja [(tajuu) mitä tekee

Mika: [(yskähtää))No tuota], (.) tuohon mä voin sanoo että mä oon nyt pyrkiny, (1.5) hyvin minimaaliseen, hhh ehkä ihan vaan saunakaljan käyttöön että mä, (.)sitä paremmin sitä voimistuu ja, (.) henkisestiki mitä pääsee (.) eroon siitä kaljasta ja määkin jos menee määrätyn pisteen yli niin sitten mää en enää sillä sitte niinku tieto, (1) tiedetään niin kyllä se kontrolli sitten menee ja sit saattaa käydä, (.) köpelösti. (1) ja tuota mä sitä oon varonu nyt, (.) todella että mää en kyllä luota itteeni siihen, (1.5)...

T2:n kysymys rakentaa varovaisesti ajatusta siitä, että väkivalta on valinta. Hän puhuu tilanteen riistäytymisestä väkivaltaiseksi, mitä voi verrata siihen kun miehet puhuvat hallinnan menettämisestä. Toisaalta hän puhuu valinnoista: tilanteissa on valittu joidenkin asioiden välillä, joten miehet ovat tehneet jonkin valinnan.

Jaakon puhe rakentaa toisenlaista vaihtoehtoa, ja hänen puheessaan alkoholi rakentuu väkivaltaisuuden syyksi. Jaakko ei kuitenkaan tyrmää täysin T2:n ehdotusta, mikä mahdollistaa keskustelun jatkumisen helpommin kuin täysin poikkiteloin asettuminen. Jaakon puheessa väkivallan valinnaisuus rakentuu negatiiviseksi asiaksi. Jos väkivaltaisesta käyttäytymisestä pystyy päättämään, lyöjä on rikollinen ja kriminaali. T2 yrittää Mikan toimintaa esimerkkinä käyttäen tuoda väkivallan tai väkivallattomuuden valinnaisuutta esille, mutta Jaakon puheessa kyse on itsensä hallitsemisesta ja itsehillinnän menettämisestä. Jaakko ja T2 puhuvat toistensa "ohi". Näytteen lopussa Jaakko saa tukea näkemyksiinsä Mikalta. Seuraava aineistonäyte on jatkoa samalle keskustelulle.

7: 144—147

Sakari: En tiijä mulla on taas semmonen kuva, (1.4) tästä, (.) hommasta mitä on ollu et se tulee, (1.3) ((yskähtää)) jotenki tonne alitajuntaan et vaikka sä oot kuinka helevetin päissä. (1.2) ja vaikka kuin helevitisti sua vituttaa niin sää et käytä silti sitä väkivaltaa.(1.8)

Mika: °Niin°. (.)

Sakari: tai mulle on niinku semmonen mielikuva, (.) en tiijä sitte onkse sitte täysin väärä. (2.2)

Sakarin puhe rakentaa täysin erilaista kuvaa väkivaltaisuudesta. Hänen puheessaan alkoholi ei ole väkivallan syy, eikä alkoholi altista väkivallalle. Puheesta rakentuu kuva, ettei alkoholilla ole mitään tekemistä väkivaltaisen käyttäytymisen kanssa. Väkivaltainen käyttäytyminen ei ole jotain mikä tapahtuu, vaan siihen voi itse vaikuttaa. Sakarin puheessa rakentuu *aktiivinen toimijuus*. Sakari tuo tämän vastakkaisen mielipiteensä varovasti esille, hän ei asetu täysin Jaakon mielipidettä vastaan. Seuraavassa aineistonäytteessä tämä vastakkain asettelu tulee selvästi ilmi.

10: 172—191

Sakari: Mutta just niinkö jos, (.) mennään vielä sitä että onko se opittua se °lyöminen°,(.) kyllä se mun mielestä, (.)tai mää luotan siihen että se on.(2.5) Koska jos se ois niinkö joku sisään rakennettu systeemi,(.) tai siis tota, (1.3) väkivallasta pois pääseminen, (.) ois joku niinku semmonen mikä on täällä, (2.3) mut tota, (.) ja sitä ei pystys niinkö oppimalla hallitsemaan, (1) niin, (.)en mää täällä sitte kävis, (.) mun täytyy vaan hyväksyä että mää mätkin aina silloin kun mua vituttaa että, (1.6)

Jaakko: No jos (mää teen), (.) ehkä sitte oli () vertaus mutta, .hhh että se on ihan samanlailla kun mä elän, (.) suutun, (.) lyön, (.) niin se on ihan sama kun mä ajan autoo mä voin ajaa kolarin, (1) se on mulle sama asia, (.) se voi se vahinko tulla. (1) Mutta toisaalta niinku (.) tietysti tää, (1.1) tää on niinku paljo inhimillisempää tää lyömäpuoli että tota, (1.9) että periaatteessa tän kokemuksen jälkeen mää uskon että se ei kyllä kovin hevillä tapahu. (2.5) Mutta niinku se että riskihän on aina olelmassa että autollaki ajetaan kolari tai jonku päälle.(1.3)

(...)

T2: Äää, (.) teen tämmösen pienen provokaation tuohon mitä sää Jaakko sanot elikkä, (.) tää voi tietysti olla aika ärsyttävästikin sanottu mutta, (.) se mitä sä kuvaat väkivaltaa vahinkona niin, (1) kuulostaa ikäänkuin siltä että siihen ei liittys mitään suunnitelmallisuutta. (2.5) Perheväkivallalla usein on semmonen puoli et sillä niinku suljetaan kumppanin suu, (.) tai rajotetaan muuten hänen liikkumatilaa. (3.2)

Jaakko: No se on sit semmonen piirre jota minä väitän etten tunne ollenkaan koska .hhh mun mielestä jos sä parisuhteessa meinaat elää niin, (.) et sä ainakaan wäkivallalla elä, (1.4) et sä sulet kenenkään suun ja pidät sen niinkö [(omana) sitte

T2: [Siihen voi sanoo niinkö Juhani sano että hyvin monet elää (1.8)

Jaakko: No se on sitte sit se on sairaus °mun mielestä°. (1.1)

Jaakko vertaa väkivaltaista käyttäytymistä vahinkoon, kolarin ajamiseen ja sairauteen; väkivalta on jotain sellaista mihin itse ei voi vaikuttaa. Hänen puheessaan väkivaltaiset miehet rakentuvat *passiivisiksi olosuhteiden uhriksi*. Sakarin puhe rakentaa väkivaltaa opittuna asiana, jolloin on myös mahdollista oppia väkivallattomaksi. Myös T2:n puhe rakentaa väkivaltaista käyttäytymistä *aktiivisena toimimisena*, ja hän liittää suunnitelmallisuuden väkivaltaan. Tätä näkemystä Jaakko ei hyväksy. Keskustelussa

rakentuu kaksi identiteettiä: aktiivinen toimija ja passiivinen olosuhteiden uhri. Väkivallan tarkoituksellisuus ja suunnitelmallisuus rakentuvat seuraavassa keskustelussa.

11: 624—647

Sakari: tullu vaan semmonen malli millä selevitetään asiat että. (4.5) tossa oli silleen kun sä puhuit niistä, (1) että on löytäny niitä syitä että minkä takia, (1.7) niin tota, (.) mulle se kolahti silleen että niillä oli, (1.2) oliko niinku, ((sanoo edellisen naurahten)) täsmälleen, (.) kolome niistä oli ihan samaa, (.) mullaki. (.)

T2: mitkä sulla, (.) mitkä ne oli ne kolahti. (.)

Sakari: siis tämä huono itsetunto, (.) mustasukkasuus ja sit tää toisen alistaminen. (.)

T2: mmm.(1.9)

(...)

T1: liittyys ne jotenki toisiinsa, (.) nämä kolme asiaa. (1) huono itsetunto ja, (.) mustasukkasuus ja toisen alistaminen. (1.1)

sakari: no kyllä ne mun mielestä liittyy aika tiiviisti että. (1.5)

T1: onko ne sellasta samaa rykel- saman asian rykelmää sellasta mitä, (.) mille löytyy tältä puolelta, (1.3) voi katsoa sitä näistä, (1.7) tai niinku että se on jotain samaa samaa niissä on sitte jotain. (.)

Sakari: °onhan niissä ()°, (2.5) että eihän sitä oo silleen niinku, (1.1) en määkään mitään sairaalloista mustasukkasuutta vaan eihän sitä oo niin mustasukkanen, (.) jos ei oo huono itsetunto, (.) niin sitte, (1.5) toi toi, (1.4) ja sitte, (.) alistaa sen toisen. (1.5) ku ei halua että tulee semmosia tilanteita että pitää olla tai tulee taas se mustasukkasuus niin pois päin. (.)

T1: ja, (.) alistamaan sitä ja rajottamaan [toista ihmistä

Sakari: [joo. (1.7)

T2: käykö siinä niin että hallitsemalla sitte sitä toista niin, (.) pitää oman mielentilansa siedettävimpinä, (3.3)

Sakari: no kyllä se varmaan silleen on että, (1.4) ja onki. (1.5)

Juhani: ja tulee itelle tilapäinen hyvä olo sillai että,(.)

Sakari: joo. (1)

Heikki: niin just erittäin tilapäinen. (.)

Ennen edellistä aineistonäytettä Juhani on kertonut löytäneensä syitä väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Näitä olivat huono itsetunto, mustasukkaisuus, alistamisen halu ja se että on “vituttanut”. Sakari jakaa näistä syistä kolme, ja hän myös kokoaa nämä kolme syytä T1:n johdattelemana yhteen. Väkivaltaisella miehellä on huono itsetunto, ja hän alistaa toisen jotta ei tuntisi mustasukkaisuutta. Väkivaltainen toiminta rakentuu aktiiviseksi ja tarkoitukselliseksi toiminnaksi, jonka avulla itselle tulee tilapäinen hyvä olo. Keskustelussa rakentuu varsin tarkka kuva siitä, *miksi on ollut väkivaltainen*.

Nämä keskustelussa rakentuneet kolme väkivallan syytä –huono itsetunto, mustasukkaisuus ja halu alistaa– rakentuvat lopullisiksi väkivaltaisen käyttäytymisen syiksi Juhaniilla, Sakarilla ja Heikillä. Mika ei tunnistanut itsessään mustasukkaisuutta, muut syyt hän hyväksyi. Jaakko ei ollut paikalla väkivallan syitä pohdittaessa, mutta seuraavalla kerralla hän tunnisti huonon itsetunnon ja mustasukkaisuuden käyttäytymisensä syiksi. Alistamista Jaakko ei missään vaiheessa hyväksynyt.

12: 722—741; 756—758

Sakari: oisko jotain että jos mikään muu ei auta niin, (.) sitte. (5.1) mut ei mulla ainakaan sillon ollu mikään mielessä että, (1.2) että mä voin saaha sakkoo taikka ehonalasta taikka, (.) °ei mulla semmoset pyöriny°, ((yskähtää)) pyöriny ollenkaan mielessä siinä. (.)

T1: et sattuu myöhemmin vasta ja tuota jotenki se syyllisyys liittyy niihin ja myöskin kun pystyy näkeen mitä tossa tapahtuu. (.) että jotenki s- (.) voisko kuitenkin ajatella jotenki että jotain siihen lyömiseen liittyy sellasta, (.) sellasta jotain, (1.1) halua tai jotain sellasta mikä, (.) mikä tuota on on, (.) siinä on yks puoli sellasta, (1.5) mikä ei oo niinku sellasta, (.) mikä on ihan erilaista ku se, (1)kieltäminen mikä tulee niinku ympäristöltä et se on paha asia ja näin ei saa tehdä ja näkee seuraukset ja kaikkee muuta, (.) vaan että siinä on joku sellanen, (.)saattasko siinä joku olla kuiteski sellanen niinku, (.) puoli joka jollakin lailla sisältä tuntuu hyvältä että, (1.7) °näin° (.) näin. (6) mä en, (.) tiedä mitä se on.(1.9)

T2: jotku on puhunu semmosesta hetkellisestä hallinnan tunteesta. (1.1)onko se se sadasosan häivähtävä, (.)

Sakari: no se voisi olla aika kuvaava semmonen että, (2.4) että elämä riistäytyy käsistä silleen niinku menee ihan, (1) sekopäiseksi se riitely että millään ei oo mitään niinku merkitystä tuntuu että, (.) kaikki niinku, (.) täysin perseestä mitä kummankin suusta tulee. (.)

T2: mmm. (.)

Sakari: sitte niinku joku, (1.8) joku halli- hallinta siihen.(.)

T2: °niin°

Sakari: niinku tää saa loppua ei tätä kestä enää °että° (.)

T2: se kaaosmaisuu vähenee siinä.(.)

Sakari: niin, (.)en mä tiijä (.)

Juhani: niin siinä tuntuu sillon et loppu se paskan jauhaminen ja, (.) saa alottaa tavallaan niinku puhtaalta pöydältä, (1.1) mulle tuli sellanen olo tavallaan että, (.)

(...)

Sakari: sitte mä oon huomannu senki että, (1) ei se pelkästään, (.) mä en niinku käyny käsiks sen takia, (.) että mä halusin sulkee sen suun kun se puhuu paskaa vaan mä halusin niinku itekki lopettaa. (.) puhumasta itte paskaa.(.)

Juhani: mmm, (.) kyllä.(2.5)

Aineistonäytteessä väkivalta rakentuu tarkoitukselliseksi toiminnaksi, millä on haluttu lopettaa sekavalta ja ahdistavalta tuntuva tilanne. Tämän jälkeen on voinut aloittaa puhtaalta pöydältä, ja tilanne on jotenkin selventynyt. Tällainen puhe rakentaa väkivaltaisista miehistä *aktiivisia toimijoita*, koska väkivallalla on ollut tarkoitus. Väkivalta rakentuu valintana, ja miehet ovat valinneet lyömisen. Väkivaltaisuus rakentuu myös positiivisessa valossa siinä mielessä, että sen avulla on hetkellisesti voinut hallita tilannetta. T1 tuo tämän väkivallan positiivisen puolen erittäin varovasti keskustelussa esille, ja Sakari ja Juhani hyväksyvät tämän näkemyksen.

Terapian lopussa miehillä oli erilaisia tapoja puhua itsestään ja väkivallasta, ja ryhmä jakautui kahtia puhumisen tapojen suhteen. Seuraavat aineistonäytteet havainnollistavat tätä ryhmän jakaantumista.

15: 134—141

Juhani: [niin no hyvin pitkälti, (.) hyvin pitkälti, (1.2) miten työ ootte osannu kumminku niinku, (.) kyseenalastaa eri, hhh juttuja mitä me ollaan heitetty niinku että asia on näin ja näin,(1) niin, (3.6) hyvin pitkälti niinku, (2.1) siitä on muodostunu semmonen, (1.2) palapeli mikä on pistäny, (1.7)miettimään että, .hhh ku on ollu erilaisia selityksiä ite kullakin, (.) niinku mullaki, ((vähän naurahtaa)) niin, (.) työ ootte (.)kumminkin, (2.1) kyseenalastanu niitä. (2.1) ja (.) saanu s: niinku loppuun sen, (.) niinku

vakuutuksen et ei väkivalta oo missään (.) oikeutettu. (3.3) ei missään. (3.3) vaikka se on ennen tuntunu perkele että jos, (.) sanat ei riitä niin ((naurahtaa)) sitte lips laps. (1.2) mutta nyt on huomannu sen että, (.) perkele ei se, (1.4) ja sitä kautta oo niinku päässy, (1.9) jos nyt hyvin pitkälti sitä toisen, (5.4) mää on ainaki, (.) ainaki ite yrittäny hirveästi tai menny, (.) väkisinki sen toisen kautta yrittäny niinku nyt, (1.5) sitä asiaa, (.)se on varmaan yks yks saakelin iso asia mikä pitää niinku, (.) siitä väkivallasta tulevaisuudessa pois sitte.(3)

Juhanista rakentuu tässä puheenvuorossa *väkivallaton mies*. Hän ymmärtää, ettei väkivalta ole missään tilanteessa oikeutettu, ja hän pystyy tarkastelemaan asioita myös uhrin näkökulmasta. Väkivallattomuus rakentuu ennen—nyt –vertailun avulla. Näin puheenvuorossa korostuu se, että Juhani kokee itse muuttuneensa. Väkivallaton mies on myös varma itsestään:

seuranta: 306—328

T1: että kuitenkin sillai suhde ei oo erilainen, (.) että tuota te ette riitelisi tai että, (.)

Sakari: e:i, (.)

T1: että tallasia, (.) skismoja ei ois missä otettas yhteen.(1)

Sakari: ei kyllä meillä on (.) on ihan riitojaki. (1.3) mutta ei siinä oo koskaan sitä niinku, (.) tätä uhkaa että mää kiinni kävisin. (3.7) °sitä on jotenki°, (1.2) varma itestään °että se ei toistu°. (5.6)

T1: siihen vaikuttaa se että on varma itsestään. (1)

Sakari: niin, (.) nimenomaan. (3.1) ku on varma itestään niin sitte voi olla varma ettei, (.) tiettyjä asioita tapahu. (2.2) mutta en mää tarkota väärällä tavalla varma että liian niinku silleen, (1.8) mitenkä siten sanotaan, (.) toisen yläpuolella tai, (2.4) tasapainossa itensä kanssa. (10.3)

T1: mites se on, (.) menny (.) miten se varmuus tai tasapaino miten se, (.) miten sitä vois kuvata. (.)°osaaks sä sanoa°. (2.4)

Sakari: °mitenkä sen nyt kuvaa°, (8.1) se on aika vaikeeta sitä kuvata mutta siis silleen että, (2.1) ei tavallaan pelkää, (.) jotain tiettyjä asioita. (2.6) ja niinku uskaltaa olla oma itensä, (2.7) sanoo omat mielipiteensä, (6.4) ja siis silleen että niinku kelpaat semmosena kun sä oot .(.)

T1: °mmm°. (1.8)

Ennen aineistonäytettä Sakari on kertonut uudesta seurustelusuhteestaan, jossa hän ei ole käyttäytynyt väkivaltaisesti. Aineistonäytteessä Sakarista *rakentuu itseensä luottava, tasapainoinen mies, joka uskaltaa olla oma itsensä*. Hän on varma väkivallattomuudestaan. Edellisen puheen merkitys korostuu kun sitä vertaa Jaakon puheeseen saman tapaamisen aikana:

seuranta: 350—360

Jaakko: ... tääki nyt tää tapaus minkä, (1.5) minkä sinänsä (.) täällä (.) porukassa olin tai pääsin ja (.) tuota, (1.2) °e:i (.) se on semmonen°, (.) vahinko, (.) minun minulle tai minun mielestä ja, .hhh se ei mikään malli ja se on, (.)se on tota mitä en voi sanoa etteikö vois tapahtua uuvestaanki mutta, (1.2) epäilen että, (1) se koettu ,(.) niin vahva että, (.) siit täytyy jo tosiaan niinku mennä, (.) niin pahasti yli. (1.3) mutta se että se ei oo mahdollista niin sitä mää en sano. (2.3)

Jaakon puhe on passiivisempaa kuin Sakarin ja Juhaniin, ja hänen puheessaan väkivaltaisuus rakentuu edelleenkin vahinkona, mikä voi tapahtua uudestaan. Jaakolle

väkivalta on jotain mikä tapahtuu, hän ei voi siihen aktiivisesti vaikuttaa. Jaakko on edelleen *passiivinen olosuhteiden uhri*.

Miesten suhde väkivaltaan muuttui terapiajakson aikana siten, että ryhmän alkupuolella kaikista miehistä rakentui passiivisia olosuhteiden uhreja, mutta terapian kuluessa osa miehistä rakensi aktiivisen toimijan identiteettiä. Ryhmässä jäikin elämään kaksi erilaista toimijuutta: *passiivinen olosuhteiden uhri*, jolloin väkivalta sopivissa olosuhteissa saattaa "leimahtaa", sekä *aktiivinen toimija*, jonka väkivallalla on tietty tarkoitus. Aktiivinen toimijuus mahdollisti oman käyttäytymisen hallitsemisen, jolloin myös väkivallaton käyttäytyminen tuli mahdolliseksi. Itsenäisyyspuhe ja aktiivisuutta tai passiivisuutta määrittelevä puhe vaikuttivat toisiinsa siten, että miehet joista rakentui puheen kautta aktiivisia toimijoita, kyseenalaistivat myös omaa hyvittelevää käyttäytymistään ja miettivät alistuvatko liikaa parisuhteessa omien syyllisyyden tunteidensa takia. Ryhmäläisistä tällaisessa puhunnan tavassa olivat mukana Juhani, Sakari ja Heikki. Terapian lopussa Juhani ja Sakari rakensivat *väkivallattoman miehen* identiteettiä, Heikki ei osallistunut tähän puhunnan tapaan. Tätä voisi selittää se, että Heikin puhe oli ajoittain alistuneempaa kuin Sakarin ja Juhanin. Heikki ei myöskään osallistunut aktiivisen toimijuuden rakentamiseen yhtä voimakkaasti kuin Heikki ja Sakari, eikä hän kertaakaan suoraan puhunut nimen omaan alistamisen halusta, vaikka hän kertoikin olevansa samaa mieltä väkivaltaisuuden syistä kuin Sakari ja Juhani.

Uhripuhe rakensi passiivisia miehiä, joten sen olisi voinut sisällyttää myös aktiivisuutta ja passiivisuutta rakentavaan tulkintarepertuaariin. Erotin sen kuitenkin omaksi ryhmäkseen, koska uhripuheessa miehet olivat selkeästi *naisten uhreja*, ja he olivat alistuneemmassa asemassa kuin passiivista olosuhteiden uhria rakentavassa tulkintarepertuaarissa. Lisäksi kaikki miehet olivat uhripuheessa samoilla linjoilla, joten ryhmä pysyi tässä tulkintarepertuaarissa yhtenäisenä. Terapian kuluessa uhripuhe väheni miehillä, jotka olivat rakentamassa väkivaltaista käyttäytymistään aktiivisena toimintana. Tästä huolimatta pieniä viitteitä uhripuheesta esiintyi heillä myöhemminkin, lähinnä naisen henkiseen väkivaltaan viittaamalla.

POHDINTA

Tutkimuksessa tarkasteltiin väkivaltaisten miesten ryhmäidentiteetin kehittymistä terapian kuluessa. Terapiakeskusteluissa rakennettiin ryhmäidentiteettiä kahdella eri tasolla. Alusta lähtien miehet määrittivät ryhmäänsä. Tällaisten määrittelykeskustelujen perspektiivi sekä laajeni että tarkentui terapian kuluessa. Alussa ryhmä rakentui epämääräisesti mahdollisimman *normaaliksi miesten ryhmäksi*, ja väkivaltaan viitattiin vain epäsuorasti. Turner (1982) onkin todennut, että ryhmäläisillä on suuri tarve määritellä ryhmän negatiiviset piirteet mahdollisimman myönteisinä. Miehet eivät automaattisesti hyväksyneet ulkoapäin määriteltyä väkivaltaisten miesten identiteettiä omakseen, vaan rakensivat alusta alkaen ryhmälleen omaa identiteettiä. Samalla miehet samaistuivat ryhmäänsä (vrt. Tajfel, 1982; Van Dijk, 1998).

Terapian edetessä ryhmä alkoi rakentua erityisesti *väkivaltaisten miesten ryhmäksi*, ja nämä määrittelykeskustelut käsittelivät myös edellisiä ja seuraavia vaihtoehtoja väkivallalle –ryhmiä. Koko terapiajakson ajan ryhmä rakentui myös *miesten ryhmänä*, ja tämä korostui keskusteluissa joissa käsiteltiin naisten ja miesten erilaisuutta. Samalla kun miehet määrittivät naisia, he myös määrittivät epäsuorasti itseään. Wetherell (1996) onkin todennut, että maskuliinisuus on suhteellista, ja sitä rakennetaan suhteessa muihin mahdollisiin määritelmiin. Koska terapiaryhmä rakentui loppua kohden väkivaltaisten miesten ryhmänä, on todennäköistä että ryhmän sisäiset tavoitteet ja ryhmän ulkopuolelta asetetut tavoitteet lähenivät toisiaan (vrt. Shaw, 1981). Määrittelykeskustelut liittyivät läheisesti myös omaa väkivaltaisuutta käsitteleviin keskusteluihin, koska väkivallattomuuteen on vaikea pyrkiä ilman oman väkivaltaisuuden tunnustamista.

Toinen identiteettikeskustelujen tasoista liittyi väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Terapiaprosessin alussa ryhmä rakentui *uhrimiesten ryhmänä*, jonka jäsenet olivat naisten henkisen väkivallan uhreja. Tässä tulkintarepertuaarissa miesten suhde väkivaltaan oli passiivinen, he eivät aktiivisesti olleet väkivaltaisia. Uhripuhe väheni terapian loppua kohden, kun miehet alkoivat pohtia tarkemmin omaa väkivaltaista käyttäytymistään ja parisuhdettaan. Terapian kuluessa väkivaltaiseen käyttäytymiseen suhtautuminen jakoi ryhmän kahtia siten, että Juhanin, Sakarin ja Heikin ja puheissa väkivalta rakentui aktiiviseksi, tarkoituksenmukaiseksi toiminnaksi, kun taas Mikan ja

Jaakon puheissa väkivalta pysyi naisen tai alkoholin aiheuttamana vahinkona tai itsehallinnan menettämisenä. Näin ollen ryhmässä oli sekä *aktiivisia toimijoita* että *passiivisia olosuhteiden uhreja*. Terapian aikana osa miehistä alkoi kyseenalaistaa omaa, alistuvaa käyttäytymistään parisuhteessaan, mikä rakensi *itsenäisten miesten* ryhmää. Itsenäisyyspuhe ja aktiivinen toimijuus liittyivät kiinteästi toisiinsa siten, että samoista miehistä rakentui sekä itsenäisiä että väkivallan suhteen aktiivisia toimijoita. Aktiivinen toimijuus mahdollisti oman käyttäytymisen hallitsemisen, jolloin myös väkivallaton käyttäytyminen tuli mahdolliseksi. Ne miehet, jotka olivat aktiivisimmin rakentamassa itsenäisten ja omaa käyttäytymistään hallitsevien miesten identiteettiä, rakentuivat terapian lopussa *väkivallattomiksi miehiksi*.

Erilaisilla identiteeteillä on myös erilaisia seurauksia. Passiivinen toimijuus ja uhripositio antavat miehelle luvan käyttäytyä määrättyssä tilanteessa väkivaltaisesti, koska väkivaltaisuutta ei voi estää. Aktiivinen toimijuus sen sijaan antaa mahdollisuuden valita oma käyttäytyminen, jolloin myös väkivallattomuus on mahdollista. On mielenkiintoista, että miehet, joista rakentui sekä aktiivisia toimijoita että parisuhteessaan itsenäisiä miehiä, rakentuivat terapian lopussa väkivallattomiksi. Näyttäisikin siltä, että tunne oman käyttäytymisen hallitsemisesta ja itsenäisyydestä liittyvät kiinteästi toisiinsa. Miehet, jotka eivät tunteneet hallitsevansa omaa käyttäytymistään ja tunsivat siitä syyllisyyttä, tuntuivat hyvittävänsä kumppanilleen omaa väkivaltaisuuttaan, ja heidän puheessaan oli alistuvampi sävy. Syyllisyyden tunne voikin sitoa tiukemmin parisuhteeseen, jolloin myös itsenäisyys on vaikea saavuttaa. Burr (1995) on todennut, että keskustelijoiden ymmärrys siitä, mitä kulloinenkin keskustelu käsittelee, vaikuttaa ratkaisevasti heidän havaintoonsa siitä millaiset asemat tai "paikat" ovat heille mahdollisia, ja haluavatko he kannattaa tai vastustaa näitä. Burrin ajatukset selittävät sitä, miksi joissakin tilanteissa miehet tuntuivat puhuvan toistensa "ohi".

Vaikka ryhmä jakaantui kahtia terapian kuluessa, vastakkainasettelusta huolimatta ryhmä säilyi koko ajan yhtenäisenä *miesten ryhmänä*. Van Dijk (1998) ja Brown (1996) ovatkin huomauttaneet, että ihmisjoukkoa voidaan pitää ryhmänä vain, jos sen yksilöt näkevät itsensä ryhmän jäsenenä. "Miehisyys" on luonnollisesti helpommin yhteisesti hyväksyttävissä kuin halu lyödä ja alistaa kumppaniaan. Koska miehillä oli erilaisia käsityksiä väkivaltaisuudesta, he eivät tässä suhteessa jakaneet täysin samaa sosiaalista identifikaatiota (Turner, 1982) keskenään. Käsitys omasta väkivaltaisuudesta

nouseekin keskeiseksi, sillä ryhmäläiset kyllä tiesivät toistensa olleen väkivaltaisia – väkivaltatilanteista keskusteltiin konkreettisesti ensimmäisen tapaamisen aikana. Oleellista olikin se, miten miehet omaa väkivaltaisuuttaan selittivät ja miten nämä selitykset olivat yhteisesti jaettavissa – eivät yhteiset väkivaltakokemukset sinänsä. Ryhmän yhtenäisyyttä helpotti koko terapian ajan se, että erimielisyydet ja vastakkainasettelut esitettiin äärimmäisen varovaisesti. Tämä mahdollisti vuorovaikutuksen sujuvan etenemisen, eikä avoimia konfliktitilanteita tullut.

Ryhmäidentiteetin rakentamista voisi verrata yhteisten sosiaalisten representaatioiden (van Dijk, 1998) luomiseen. Van Dijk on huomauttanut, että sosiaalisten representaatioiden kehittyminen vie aikaa, ja niiden kehittyminen vaatii yhteistä kokemushistoriaa, vuorovaikutusta ja diskurssia. Satunnaisella ihmisjoukolla ei tällaista sosiaalista representaatiota ole, joten ne eivät myöskään muodosta ryhmää. Tämä selittää osaltaan sitä, miksi terapiaryhmän identiteetti muuttui terapian edetessä, ja miksi väkivaltaisten miesten identiteettiä ei heti terapian alussa hyväksytty: miehethän tapasivat toisensa ensi kertaa terapian alkaessa.

Ryhmäterapia sosiaalis-konstruktionsitiseistä näkökulmasta merkitsee vastavuoroista rakennusprosessia, johon osallistuvat kaikki mukana olijat terapeutit mukaan lukien (Kogan & Gale, 1997). Terapian aikana miehillä oli mahdollisuus tarkastella ongelmiaan uusista näkökulmista, jolloin väkivaltainen käyttäytyminen muuttui osalla miehistä terapeutin toipumisen voimavaraksi. Tämä mahdollisti myös uuden identiteetin rakentumisen (Arminen, 1988; McNamee, 1992). Oman väkivaltaisen käyttäytymisen määrittäminen on erittäin tärkeää terapian tuloksellisuuden kannalta. Jotta miehistä voisi tulla väkivallattomia, heidän on ensin myönnettävä olevansa väkivaltaisia. Vasta sen jälkeen voi olla väkivallaton. Väkivaltaisuuden myöntämiseen kuuluu se, että näkee väkivallan tarkoituksellisena toimintana, johon itse voi vaikuttaa. Alistamisen tunnustaminen on tärkeä aktiivisen toiminnan rakentaja: se osoittaa että haluaa lyödä, jolloin väkivaltaisella toiminnalla on tarkoitus. Aktiivinen toimijuus mahdollisti oman käyttäytymisen hallitsemisen, joten myös väkivallaton käyttäytyminen tuli mahdolliseksi. On kuitenkin huomattava, että tutkimusaineistoni ei sisällä terapian tuloksellisuuden arviointia, ja tietoja miesten käyttäytymisestä ei seurantatapaamista lukuun ottamatta ole. Erilaisista puhunnan tavoista huolimatta seurantatapaamiseen tulleista kaikki –Jaakko, Sakari ja Juhani– kertoivat olleensa väkivallattomia terapian jälkeen. Ellemers, Kortekaas ja Ouwerkerk (1999) ovatkin

huomauttaneet, että erityisesti ryhmään sitoutuminen vaikuttaa siihen, miten hyvin ihmiset käyttäytyvät ryhmän jäseninä. Ryhmään sitoutumista pohdittaessa onkin huomattava, että kaikki miehet olivat mukana vapaaehtoisesti. Erilaisista puhunnan tavoista huolimatta sekä Jaakko, Sakari että Juhani osoittivat sitoutumistaan tullessaan vuotta myöhemmin seurantatapaamiseen.

Analyysin perusteella ryhmäidentiteetin kehittymistä voisi verrata Worchelin (1998) näkemykseen ryhmäidentiteetin kehittymisestä. Ryhmään identifioitumisen vaiheessa tärkeässä asemassa oli ryhmän määrittelypuhe, kun ryhmä etsi paikkaansa muiden ryhmien joukossa ja rakensi itselleen identiteettiä. Kun miehet olivat päässeet jonkinlaiseen yksimielisyyteen ryhmän luonteesta, he pystyivät siirtymään tuottavaan vaiheeseen, jonka aikana he määrittelivät omaa väkivaltaista käyttäytymistään ja parisuhdettaan. Identifikaatioon liittyvät seikat olivat tärkeitä koko terapian ajan, mikä myös tukee Worchelin teoriaa. Worchelin mukaan tuottavan vaiheen kautta ryhmän jäsenet alkavat myös keskittyä omaan persoonalliseen identiteettiinsä. Tämä selittää myös ryhmän jakaantumisen omaa väkivaltaista käyttäytymistä määriteltäessä, onhan aihe varsin henkilökohtainen.

Tutkimusaineistoa rajatessani valitsin analysoitavaksi sellaiset keskustelut, jotka määrittelivät ryhmää selvimmin. Tästä johtuen sellaiset keskustelut, joissa kukin puhui vain omista asioistaan ja ajatuksistaan, jäivät analyysin ulkopuolelle. Tällaisille keskusteluille oli luonteenomaista, että kukin kertoi oman tarinansa, mutta tarinoista ei keskusteltu yhteisesti, niitä ei jaettu ryhmässä. Analysoinnin jälkeen palasin vielä alkuperäiseen aineistooni ja tarkastelin aineistovalintaani kriittisesti. Alkuperäistä aineistoa tutkiessani huomasin, että erilaisten tulkintarepertuaarien "ituja" esiintyi aikaisemmin kuin mitä varsinaisen analysoitavan aineistoni perusteella oletin. Yllättävin huomio oli se, että Juhani nimesi jo neljännen tapaamisen aikana väkivaltaisen käyttäytymisen syiksi mustasukkaisuuden, huonon itsetunnon ja yrityksen hallita kumppania. Hänelle väkivalta oli jo tuolloin päätöntäkysymys. Tässä keskustelussa kukaan ei kuitenkaan tarttunut näihin väkivaltaisuuden syihin toisin kuin terapiajakson loppupuolella.

Koska valitsin aineistosta mahdollisimman havainnollistavia tekstinäytteitä tutkimuskysymykseni kannalta, joidenkin ryhmäläisten osuus tutkimusaineistossa korostui muiden kustannuksella. Sama koskee myös varsinaisen analysoitavan aineiston rajaamista, johon valitsin edustavimmat ja selvimmät tekstinäytteet. Toisaalta tämä

kertoi siitä, että ryhmän jäsenillä oli erilaisia tapoja puhua, ja joku saattoi käyttää samaa puhunnan tapaa toista ryhmäläistä voimakkaammin. Tällaisessa aineiston valitsemisessa on myös omat vaaransa, sillä näin tutkimusaineistoon saattaa valikoitua juuri sellaisia tekstinäytteitä, jotka rakentavat itsestään selviä "totuuksia", jolloin vaihtoehtoiset, vaiennetut puhunnan tavat jäävät huomaamatta (Jokinen ym., 1993).

Jo terapiaistuntoja taltioidessani kiinnitin huomioni siihen, että ryhmälle kehittyi oma kieli. Miehet käyttivät puheessaan paljon vertauskuvia, joita käytettiin toistuvasti kaikkien ryhmäläisten toimesta. Tällaisia vertauskuvia olivat esimerkiksi tunkiona oleminen, loan niskaan kaataminen ja väkivaltaisuuden leimahtaminen. Mielestäni tällainen oma kieli on tärkeä ryhmäidentiteetin rakentaja, mutta tutkimuksessani en tätä kielen kehittymistä tavoittanut haluamallani tavalla. Metaforisen puheen tutkimiseksi aineisto olisi rajattava ja analysoitava uudestaan. Olisin halunnut myös tarkastella terapeuttien vaikutusta ryhmäidentiteetin kehittymiseen tarkemmin. Myös tämän tutkiminen vaatisi aineiston uudenlaista rajaamista ja analyysiä.

Ajo ja Hara (1998) ovat pro gradu -tutkielmassaan tarkastelleet väkivaltaisten miesten tapoja selittää väkivaltaisuuttaan ja ottaa siitä vastuuta. Vaikka he ovat tutkineet väkivaltaisten miesten terapiaa eri näkökulmasta, heidän tutkimustuloksistaan löytää yhtymäkohtia ryhmäidentiteetin rakentumiseen esimerkiksi diskurssien tai tulkintarepertuaarin jaettavuuden osalta: jaetut puhunnan tavathan rakentavat myös ryhmäidentiteettiä. Heidän tutkimuksessaan esiin nousseet diskurssit kuulostavat myös oman tutkimukseni perusteella tutuilta. Esimerkiksi ahdistetuksi tulemisen diskurssin ja uhripuheen, sekä kontrolloimattomuusdiskurssin ja passiivisen toimijuuden välillä on selviä yhtymäkohtia. Tähän saakka väkivaltaisten miesten terapiaa on tutkittu eri näkökulmista siten, että aineistona on ollut kulloisenkin terapiaryhmän keskustelut. Oma tutkimukseni on neljäs aiheeseen liittyvä pro gradu -tutkielma. Olisikin mielenkiintoista tutkia useampaa terapiaryhmää samassa tutkimuksessa, jolloin tutkimuksen yleistettävyyttä paransi ja aiheeseen saattaisi löytyä erilaisia näkökulmia.

LÄHTEET

- Abrams, D. & Hogg, M. A. (1990) An Introduction to the Social Identity Approach. In Abrams, D. & Hogg, M. A. (eds.), *Social Identity Theory. Constructive and Critical Advances*. Pp. 1—9. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Ajo, A. & Hara, S. (1998) Selittämisen diskurssit ja vastuunotto parisuhdeväkivaltaisten miesten puheessa. Jyväskylän yliopisto. Psykologian pro gradu –tutkielma.
- Antaki, C., Condor, S. & Levine, M. (1996) Social identities in talk: Speakers' own orientations. *British Journal of Social Psychology*, 35, 473—492.
- Arminen, I. (1988) *Therapeutic Interaction. A Study of Mutual Help in the Meetings of Alcoholics Anonymous*. The Finnish Foundation for Alcohol Studies, vol. 45. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Bennis, W. G. & Shepard (1956) A Theory of Group Development. *Human Relations*, 9(4), 415—437.
- Brown, H. (1996) Themes in experimental research on groups from 1930s to the 1990s. In M. Wetherell (eds.), *Identities, Groups and Social Issues*. (pp. 2—62). London: Sage.
- Burr, V. (1995) *An Introduction to Social Constructionism*. London: Routledge.
- Carpelan, H. (1996) Ryhmäpsykoterapia – yleiskatsaus. Teoksessa A. Arppo, R. Pölönen & T. Sitolahti (toim.), *Ryhmäpsykoterapian perusteet*. (s. 9—22). Helsinki: Yliopistopaino.
- Day, D. (1998) Being Ascribed, and Resisting, Membership of an Ethnic Group. In C. Antaki & S. Widdicombe (eds), *Identities in Talk*. (pp. 151—170). London: Sage.
- Edwards, D. (1998) The Relevant Thing about Her: Social Identity Categories in Use. In C. Antaki & S. Widdicombe (eds), *Identities in Talk* (pp. 15—33). London: Sage.
- Ellemers, N., Kortekaas, P. & Ouwerkerk J. W. (1999) Self-categorization, commitment to the group and group self-esteem as related but distinct aspects of social identity. *European Journal of Social Psychology* 29, 371—389.
- Fairclough, N. (1992) *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Gergen, K. (1985) The Social Constructionist Movement in Modern Psychology. *American Psychologist* 40(3), 266-275.

- Hare, A. P. (1976) *Handbook of Small Group Research* (2nd ed.). New York: The Free press.
- Jauhiainen, R. & Eskola, M. (1994) *Ryhmäilmiö*. Juva: Wsoy.
- Jokinen, A. & Juhila, K. (1991a) *Diskursseja rakentamassa. Näkökulmia sosiaalisten käytäntöjen tutkimiseen*. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos, Tutkimuksia, Sarja A, Nro 2.
- Jokinen, A. & Juhila, K. (1991b) *Pohjimmaiset asuntomarkkinat. Diskurssianalyysi kuntatason viranomaiskäytännöistä*. Joutsa: Sosiaaliturvan keskusliitto.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1993) *Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet*. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila. & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysin aakkoset*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Kogan, S. M. & Gale, J. E. (1997) *Decentering Therapy: Textual Analysis of a Narrative Therapy Session*. *Family Process* 36, (2), 101—126.
- Luft, J. (1984) *Group Process. An Introduction to Group Dynamics*. (3rd ed.). Palo Alto: Mayfield Publishing Avenue.
- McKinley, A. & Dunnet, A. (1998) *How Gun-owners Accomplish Being Deadly Average*. In C. Antaki, & S. Widdicombe (eds.), *Identities in Talk* (pp. 34—51). London: Sage.
- McNamee, S. (1992) *Reconstructing Identity: the Communal Construction of Crisis*. In S. McNamee & K. J. Gergen (eds.), *Therapy as Social Construction* (pp. 186—199). London: Sage.
- Mäkelä, K. (1990) *Kvalitatiivisen aineiston arviointiperusteet*. Teoksessa K. Mäkelä (toim.), *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta* (s.42—61). Helsinki: Gaudeamus.
- Nikander, P. (1997) *Diskursiivinen käänne (sosiaali)psykologiassa*. *Psykologia*, 32, 404—414.
- Parker, I. (1992) *Discourse Dynamics. Critical Analysis for Social and Individual Psychology*. London: Routledge.
- Potter, J. & Wetherell, M. (1987) *Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour*. London: Sage.
- Rapley, M. (1998) *'Just an ordinary Australian': Self-categorization and the discursive construction of facticity in 'new racist' political rhetoric*. *British Journal of Social Psychology*, 37, 325—344.

- Shaw, M. E. (1981) *Group Dynamics. The Psychology of Small Group Behavior* (3rd ed.). USA: McGraw-Hill Book Company.
- Suoninen, E. (1993) Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysin aakkoset* (s. 48-74). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Suoninen, E. (1996) ”Tietysti sitäkin, mutta toisaalta”. *Perheterapeuttinen identiteettineuvottelu*. *Janus*, 4 (2), 131—156.
- Tajfel, H. (1981) *Human Groups and Social Categories: Studies in Social Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tajfel, H. (1982) Social Psychology of Intergroup Relations. *Annual Review of Psychology*, 33, 1—39. Palo Alto, Calif.: Annual Reviews.
- Turner, J. C. (1982) Towards A Cognitive Redefinition of the Social Group. In H. Tajfel (eds.), *Social Identity and Intergroup Relations*, (pp.15—40). Cambridge : University Press.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicer, S. D., & Wetherell, M. (1987) *Rediscovering the Social Group*. Oxford: Basil Blackwell.
- van Dijk, T. A. (1998) *Ideology. A Multidisciplinary Approach*. London: Sage.
- Wahlström, J. (1992) Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa. *Diskurssianalyttinen tutkimus*. Jyväskylä *Studies in Education, Psychology and Social Research* 94.
- Wetherell, M. (1996) Group conflict and the social psychology of racism. In M. Wetherell (eds.), *Identities, Groups and Social Issues*, (pp.175—238). London: Sage.
- Widdicombe, S. (1998) ‘But You Don’t Class Yourself’: The Interactional Management of Category Membership and Non-membership. In C. Antaki, & S. Widdicombe (eds.), *Identities in Talk*. (pp. 52—70). London: Sage.
- Worchel, S. (1998) A Developmental View of the Search for Group Identity. In S. Worchel, F. Morales, D. Páez & J. C. Deschamps (eds.), *Social Identity. International Perspectives*. London: Sage.